

LA REVISTA

QUADERNS DE PUBLICACIÓ QUINZENAL
ANY V, NUMS. C-CI, DESEMBRE I, MCMXIX

Número solt, 40 cèntims

SUMARI

La redempció pervindrà dels treballadors mateixos, per R. RUCABADO.—La Catalunya desnacionalitzada, per A. ROVIRA VIRGILI.—Autonomia Universitària, per MARTÍ ESTEVE.—Notes sobre un possible teatre dels poetes, per ALEXANDRE PLANA.—La Bíblia catalana, per LL. NICOLAU D'OLWER.—Poesia: Shakespeare, per MAGÍ MORERA I GALICIA, *trad.*; poesies catalanes, per JOAQUIM FOLGUERA, CLEMENTINA ARDERIU, VENTURA GASSOL, JOSEP MARÍA DE SAGARRA, CARLES RIBA, GUERAU DE LIOST, JOSEP CARNER, J. M. LÒPEZ-PICÓ.—Els Llibres per J. LL. Les Arts Plàstiques, per J. F. R.—Les Revistes.

ADMINISTRACIÓ: CORTS CATALANES, 613 · BAIXOS
BARCELONA

SUMARI DEL NUM. XCIX

La higiene i la terapèutica, per R. RUCABADO.—Medalla colonial: Revers, per L. R.—El periòdic rural, per F. CULÍ I VERDAGUER.—Signes dels temps, per Cristòfor de DOMENECH.—Lírics italians, per Giovanni PASCOLI, M. Antonia SALVÀ, trad.—Lletres, per Joaquim FOLGUERA i J. FARRÁN I MAYORAL.—Els llibres, per A. R. i V., F. V. i M. R.—Les Arts Plàstiques, per J. F. R.—Les Revistes.

PUBLICACIONS DE "LA REVISTA"

Administració: Corts Catalanes, 613 baixos, Barcelona

LLIBRES PUBLICATS

RAMÓN RUCABADO
Els editors i la llibertat de l'art
JOSEP ARAGAY
La pintura catalana contemporània. La seva herència i el seu llegat

CLEMENTINA ARDERIU
Cançons i elegies

JOSEP M. LÓPEZ-PICÓ
L'infantament meravellós de Schahrazada

MIQUEL POAL AREGALL
Mots plaents i desplaents

ANTONI ROVIRA I VIRGILI
El Nacionalisme

JOAQUIM FOLCH I TORRES
Meditacions sobre l'arquitectura

M. MORERA I GALICIA
Venus i Adonis

JOAN SACS
La moderna pintura francesa fins al cubisme

ALEXANDRE PLANA i altres
L'obra d'Isidre Nonell

MIQUEL FERRÁ
Cançó d'ahir

LL. NICOLAU D'OLWER
Literatura catalana, Perspectiva general

ENRIC JARDÍ
Les doctrines de Georges Sorel

J. M. LÓPEZ-PICÓ
Moralitats i Pretextos

J. FARRAN I MAYORAL
La renovació del Teatre

E. DURAN REYNALS
Quatre Històries

JOSEP M. DE SEGARRA
Cançons d'Abril i de Novembre

FERRAN SOLDEVILA
Exili

E. PRAT DE LA RIBA
Per la llengua catalana

CARLES RIBA
Càntic dels Càntics i Llibre de Rut

MARIA A. SALVÀ
Les Geòrgiques Cristianes de Francis Jammes

JOSEP LLEONART
Poesies

de Richard Dehmel
JOSEP CARNER

Les planetes del Verdum
ALEXANDRE PLANA

Contrabaedeker
JOSEP M. TALLADA

Les doctrines de P. J. Proudhon
GUERAU DE LIOST

La ciutat d'Ivori
JOAN ALCOVER

Poemes bíblics
FREDERIC CLASCAR

Estudi sobre la filosofia a Catalunya en el segle XVIII
JOSEP ARAGAY

Itàlia
MERCÈ VILA

Les Hores
M. FORTESA

L'estela
CARLES RIBA

Primer llibre d'estances
MARIA MANENT

Sonets i Odes de John Keats
NARCÍS VERDAGUER I CALLÍS

La primera victòria del catalanisme
J. M. LÓPEZ-PICÓ

Dietari espiritual
J. BOFILL I MATAS

Les joventuts catalanes
P. M. BORDOY-TORRENS

Els pobles d'Orient
J. FERRAN I MAYORAL

Diàlegs dels déus, de Llucià de Samosata
JOAQUIM FOLGUERA

Les noves valors de la poesia Catalana

CARLES RIBA

Primer llibre d'Estances

Publicacions de LA REVISTA

Vol. 28

Preu: 3 Pessetes

NARCÍS VERDAGUER I CALLÍS

LA PRIMERA VICTORIA
: DEL CATALANISME :

(Col·lecció d'estudis polítics de LA REVISTA)

Vol. II

Preu: 2 Pessetes.

LA REVISTA

QUADERNS DE PUBLICACIÓ QUINZENAL

ANY V — NÚMS. C - CI — DESEMBRE XVI - 1919

La redempció pervindrà dels treballadors mateixos

Sí. Aquesta divisa conté tota la veritat, encara que en un sentit molt distint del que volen.

Doncs de quí havia de venir la salut del món? Dels qui dormen a la palla? Dels qui es distreuen als cinemes i als bars i als music-halls i a les curses hípiques?

No, sinó dels qui pensen, dels qui es preocupen, dels qui es sacrifiquen, que tot això està comprès en el món dels qui treballen.

Què és l'home sinó un treballador? La condició d'ésser treballador li ha sigut imposada des dels primers dies del gènere. Anunciar, doncs, que la redempció ha de venir dels treballadors és tant com dir que la redempció ha de venir dels homes. És a dir, dels homes que siguin homes, dels treballadors que siguin treballadors.

Encara amb més precisió: dels homes que siguin *treballadors*; dels treballadors que siguin *homes*.

Al món no més hi ha dues castes: els treballadors i els no treballadors. La frontera és quelcom distinta de la divisoria jurídica de patrons i obrers. És una frontera moral.

El treball és com una religió. Relliga l'home amb seus pròxims, obligant-se recíprocament. També relliga l'home amb Déu. Tota oració és un treball. Viceversa; el treball, va dir, em sembla que era Sant Pau, és ja una oració.

Aquell qui fa estimar el treball, aquell fa estimar el treballador; aquell fa estimar el pròxim.

Déu és el gran Treballador. I Ell mateix, a la terra, no es volgué presentar pas altrament.

Els nostres ulls han hagut de contemplar l'escàndol d'aquest temps. Aquesta blasfèmia pràctica del sabotatge, que és l'anti-treball, el contra-treball: el treball del diable.

I han hagut de contemplar aquest altre escàndol pitjor: el sabotatge del treballador.

L'obstruir la màquina moral de l'home amb coses indigestes que no el deixen treballar.

Voleu saber ont és la veritat? Allà ont s'ensenyi a l'home d'ésser humil i d'ésser treballador. Que el treball és una humilitat. I la humilitat és un treball, perquè no és un natural servilisme, sinó una violència contra la natural ira i superbia.

Voleu saber ont és la mentida? Allà ont s'ensenyi a l'home d'ésser superbiós, i rebel al treball. Totes les realitats superiors: ordre, harmonia, univers, societat, impliquen treball, funció, coses que es moguin en el seu lloc, atentes a sa llei, actuant fins a la fi.

Per a moure les coses més ordinàries i quotidianes, quina quantitat més enorme d'esforços i energies és necessària! Lo extraordinari, lo invulgar, lo heroic, diu Chesterton a *L'anomenat Dijous* és que cada dia arribi el tren a la hora dada a l'estació determinada. Lo vulgar, lo natural seria que no hi arribés, havent-hi tantíssims motius per a que no hi arribi. Per això diu que l'enamora més una *Guia de Ferrocarrils* que moltes noveles amb pretensions èpiques.

Compareu, compareu la literatura d'aquests dies d'ara, la literatura de moda, de «passa», amb aquelles paraules d'aquell gran treballador que es digué Enric Prat de la Riba:

«L'heroisme del compliment constant del deure, de complir-lo a cada moment, a cada hora, cada dia, un any darrera l'altre, no en les coses solemniales que donen l'auriola de la celebritat, sinó quietament, obscurament, en les coses modestes, en les humils, en les feines de cada dia, a casa, en l'escola, en la professió, en el taller,... és un valor social que s'ha de desitjar, un element de perfecció; és el gran heroisme, l'heroisme fecond, profitós...»

Però, vet'aquí, En Prat no era d'aquest temps nostre. Era del temps en que imperava «la burgesia, el capitalisme, l'opressió, l'explotació i la injustícia.» I jo no sé de què ve, però el fet és que quan se comença a pensar en que un hom és víctima de l'opressió, l'explotació i l'injustícia... no pot, no sab

treballar. Es trova com embuçat. No és per ell aquest heroisme que En Prat predicava.

Sols els treballadors saben el que convé. Sols els treballadors saben el que és el treball, «tot lo que hi ha dins el treball». S'enten: els treballadors que pensen en el treball, no els que pensen en l'opressió i l'injustícia. I, en conseqüència, solsament els treballadors saben lo que cal als treballadors.

Unicament, doncs, dels treballadors ha de venir la renovació del món. Ha de venir actuant ells com a tals treballadors, és a dir, treballant.

Treballant amb les mans i els ulls i el cap i el cor i l'ànima,—sobre tot, que no estiguin en vaga el cor i l'ànima—fins a la extinció del treball del còs, de la vida visible.

R. RUCABADO

La Catalunya desnacionalitzada ⁽¹⁾

A les darreries del segle XVIII, va iniciar-se un fenomen particularment interessant en les lletres i en la ciència catalanes: la formació, per primera vegada, a Catalunya, a la Catalunya del Principat, d'una cultura en llengua castellana, integrada dins el conjunt de la cultura d'Espanya.

Fins aleshores, la Catalunya estricta no havia entrat dins el moviment general de la cultura i de les lletres espanyoles. Apagada la flama de la cultura pròpia, no s'havia encès a Catalunya un fogar de cultura castellana. La desnacionalització havia fet de Catalunya, no una fèrtil terra castellana, sinó un erm. Els catalans, en la ciència, en les arts i en les lletres, havien deixat d'ésser catalans; però ja no eren res, ni castellans tampoc. Tot el més, eren acastellanats. Havien perdut la pròpia ànima nacional, i no havien pogut adquirir-ne una altra. La desaparició de la gran cultura catalana dels temps medievals no va produir un enriquiment de la cultura castellana. Allò que Catalunya perdé, no ho guanyà Castella, ni ningú. I així la pèrdua va sofrir-la, en definitiva, el comunal tresor de la cultura humana.

Tal és el fenomen que, molt sovint, ofereix la desnacionalització dels pobles. Car aqueix fenomen no ha estat privatiu de Catalunya, sinó que s'ha produït així mateix en nombrosos pobles afectats d'un procés de desna-

cionalització. Quan la influència desnacionalitzadora destrueix l'esperit d'un poble, no sempre es produeix l'assimilació. Sovint veiem que el poble que deixa d'ésser *ell mateix* no arriba a ésser *un altre*; en sa degradació, en sa despersonalització, esdevé un poble *declassé* (1). Així, no ja solament des del punt de mira de l'interès nacional, sinó també des del punt de mira de l'interès general de la cultura humana, és una gran dissort l'extinció d'un fogar de cultura diferenciada, és a dir, la desnacionalització d'un poble.

I Catalunya, com d'altres pobles, visqué desnacionalitzada i xorca durant les fosques centúries. Després de l'esplèndida florida de l'Edat mitjana, la nostra cultura deixà d'ésser catalanesca; i ja no fou de cap mena. En els temps de la desnacionalització no hi hagué ni grans poetes, ni grans filòsofs, ni grans polítics catalans. Els catalans, o una gran part d'ells, s'havien acastellanat, creient que així es situaven en un pla més alt davant el món. I resultà que esdevingueren petits, insignificants, inexistents. Fugien del llenguatge

(1) Parlant d'aquest fenomen en el poble irlandès, diu Jean Morvran Goblet:

«Allò que l'esperit irlandès perd al deceltitzar-se, la cultura anglesa no ho compensa pas... Hom ha de remarcar que l'irlandès deceltitzat no s'anglicitza; deixa d'ésser un celta, però no serà mai més sinó una falsificació d'anglès, una mena d'anglès de segona qualitat, un *West Briton*, ridiculitzat alhora pels anglesos i pels gaels».

(*Les Aspirations Autonomistes en Europe. L'autonomie irlandaise.* Paris, 1913, pág. 185.)

(1) Fragment d'una obra en preparació.

català i de la llibertat catalana perquè els semblaven una deixalla provincial. I no s'adonaven que havien caigut en ple i tristíssim provincialisme. Mai Catalunya no ha estat tan gran i tan universal com als temps de la seva plena actuació pròpia i nacional. Mai no ha estat més menuda i local que en els temps de la seva castellanització. La quasi totalitat dels més alts noms catalans incorporats a la història de la cultura universal són els dels catalans que han escrit en aquell *antiguo idioma provincial* de què En Capmany parlava amb to de menyspreu.

Quatre segles de convivència política i espiritual no aconseguiren encendre a Catalunya un fogar de cultura castellana. Els noms catalans que en aquesta trobem, com Boscà al segle XVI, Setantí al segle XVII i Capmany

al segle XVIII, són figures isolades. Així ho constata En Rubió i Lluch. I afegeix: «No hi ha hagut vera escola catalana, dins la literatura nacional (1) com n'hi va haver d'aragonesa i valenciana, ni tan solament un estol important d'escriptors».

I heus-aquí que, en aparèixer per primera vegada, al segle XIX, una escola literària en castellà a Catalunya, l'escola omàntica, aquesta escola esdevé el precedent de la renaixença catalana, els seus homes es converteixen en els precursors del catalanisme i d'aquell grup surten els propulsors del retorn al cultiu literari de la llengua catalana.

A. ROVIRA I VIRGILI

(1) En dir «nacional». En Rubió es refereix aquí a la literatura espanyola.

Autonomia universitària

Una enquesta oberta a les pàgines de LA REVISTA sobre la qüestió universitària va tenir com a coronament, quan encara en debatíem en l'esfera de la teoria, un acte positiu de govern, un acte que fa de bon assenyalar entre la comuna desorientació i general mancança de solvència dels ministres espanyols.

Avui, potser, la noble bona voluntat posada per l'ex-ministre Silió en l'altíssim afer de l'autonomia universitària perilla d'ésser desvirtuada per noves limitacions o, quan no, per la subjecció a tràmits i a formulisme d'allò que més n'hauria d'estar deslligat i que més que en tota altra cosa la finalitat arribaria a justificar un procedir dictatorial, mentre la dictadura vingués enrobustida per tota mena de garanties espirituals.

De totes maneres, el pas donat no ha estat en va. Si les batalles en el camp de la teoria, sense una repercussió en l'ordre pràctic no foren, però, perdudes, menys há d'ésser-ho encara la disposició governamental esmentada, que ha tingut, ja de moment, l'eficàcia de moure les Universitats perquè elles mateixes es preocupin de llurs normes constitucionals.

L'Estatut suara aprovat pel claustre de professors universitaris de Barcelona és una contestació escaient a les preguntes que formulàvem adés en el nostre qüestionari. A cap d'elles li ha mancat resposta, i encara han vingut acompanyades d'una regulació con-

creta, amb detalls que haurien estat vagues dins la nostra enquesta, però que es feien precisos en l'ordenació de la Universitat autònoma.

Irreductibles com som en el nostre ideal, nosaltres més que ningú podem suportar tot ordre de transaccions, sempre que les transaccions siguin en accidents o temporals, sempre que signifiquin un avanç cap a l'ideal impossible de marcar sense la transacció, sempre, per fi, que damunt l'ideal no graviti com una hipoteca difícil de redimir en l'esdevenidor.

Volem creure que revestit d'aquestes garanties ha estat l'acord del claustre en ço que esguarda a les nostres manifestacions nacionals dins l'ordre universal de la cultura. Sense aquestes garanties la tasca realitzada hauria estat incompleta i, tal volta, a la llarga, pertorbadora.

Però també sense unes altres garanties, que assegurin la competència del professorat i el decòrum de la professió altidocent, l'autonomia aconseguida hauria estat més celebrada pels afectes a petits interessos privats que no pas per la progressió cercada en la funció universitària.

Avui, pròpiament, resta closa la nostra enquesta. Volguem que la finalitat a què anava endreçada tingui ben aviat començament.

MARTÍ ESTEVE

Notes sobre un possible teatre dels poetes

L'estrena del «Dijous Sant», d'En Josep M. de Sagarra ens dugué, de bell nou a pensar en les possibilitats d'enfortir el nostre teatre per una coordinada i persistent acció dels poetes. El teatre català és de les coses que han fet omplir més columnes de lletra impresa i que ha fet repetir més sovint uns mateixos conceptes. No s'han explicat, però, les dues qüestions essencials: si es pot donar com a existent el teatre català, i si ha seguit la llei, que s'imposa a totes les coses vives, d'una gradual i seguida creixença. No és prou el fet que s'hagin estrenat trenta ni cinquanta drames, tragèdies i comèdies en un any, ni és prou fonament per a creure en aquella existència un índex llarguíssim per ordre alfabètic. Amb deu obres pot afirmar-se l'existència d'un teatre nacional, si de cada una se'n pot fer una valoració que les posi més amunt del «fait-divers» que signifiquen la majoria de les obres estrenades, de l'anècdota que és recollida en una nota breu dels diaris de l'endemà i que abans de quinze dies ja no és un record distingible. I nosaltres, sense un tremolor de la consciència, no podríem pas dir si en tenim deu, d'obres, que hagin superat el nivell de l'anècdota teatral.

* * *

En l'obra dramàtica és element essencial la passió. Sols un altre element pot substituir-lo: l'enginy. Una obra escènica que no ens mostri els moments més comuns de la vida purificant-se per llei d'intensificació, o que no ens assenyali una situació nova i més enllà de la monotonia de cada hora, no serà més que un soroll de paraules sense ànima. Si el nostre teatre s'hagués de valorar per la passió o per l'enginy, quedaria ben enrera de les altres formes d'expressió literària.

I com que, d'aquestes formes d'expressió, és la lírica la que ha tingut una més reposada i seguida creixença, la que s'ha manifestat més rica i diversa, és de l'aportació dels poetes que se n'ha d'esperar un més ample moviment. En una altra generació literària, fou un poeta, En Guimerà, qui féu sentir en el teatre les vibracions més altes. Encara avui, són tres o quatre tragèdies d'En Guimerà les

que sostenen, com una armadura, el repertori de les companyies. Perquè era En Guimerà el qui, entre granalles de banalitat i d'absurdes, feia estremir per la força d'una paraula apassionada. Hi ha en el seu teatre una situació única, sempre repetida: un impuls sensual que atansa un home i una dona que les condicions de la vida separava; un impuls sensual que és prou fort per tivar la voluntat com una corda i arrencar-ne aquelles accions que ultrapassen el nivell de la normal monotonia.

* * *

Es aquest el miracle de la imaginació, que és do dels poetes. Sense imaginació o cap nova combinació dels eternals elements de tota acció humana podria ser trobada, o no podria ser repetida amb noves paraules. És funció dels poetes crear, s'ha dit d'ençà dels grecs. Són els poetes qui poden amb la imaginació omplir els buits del món extern. Allí on la realitat no arriba, la imaginació hi deixa senyal. I és en els camins múltiples i colorits de la passió on els poetes arriben més enllà.

* * *

Molts cregueren que el teatre era un gènere del qual havia d'excloure's els poetes. Deien que el teatre és un mirall de la vida real, de cada dia i de cada moment, i que tot el que sigui abstracte, general, inexistent, és com una boira que no pot pendre forma en l'escena. L'equívoc era creure això. Perquè un seguit de paraules que s'entenen com si les sentíssim en mig del carrer o en un replà de l'escala no són pas la realitat, sempre: sovint són una ficció de la vulgaritat, només. Valdria tant com creure que la vida no pot ser altra cosa que un èntrelat únic i una sola melopea interminable; com si la vida i la imaginació, el que és i el que pot ser, fossin termes oposats.

* * *

Si la imaginació pressuposa una realitat anterior, en quant crea noves formes possibles en el món, els poetes són els qui poden oferir

els exemples i els moments més purs del realisme, de l'objectivisme, de tot el que es volia fer domini exclusiu dels homes sense imaginació. Aquests, no podent combinar línies no vistès, concentren tota l'atenció en les línies i formes que tenen davant dels ulls. Però reproduir-les amb una exactitud sorprenent és una tasca baldera. Es per això que, sis mesos després d'haver sentit la comè-

dia *a* o la comèdia *b*, l'argument se'ns oblida i ens fora difícil recordar-ne una frase qual-sevol. Com no distingiríem un dels altres un plàtan del passeig per on passem cada matí, no distingiríem una comèdia de les altres. Hi ha una solució única: anar al teatre una vegada l'any.

ALEXANDRE PLANA

La Bíblia catalana

In memoriam F. C.

I

(SEGLES XIII, XIV, XV)

La primera notícia que tenim d'existir a Catalunya textos de la *Bíblia* en vulgar, és la Constitució de Jaume I a Tarragona, l'any 1233 de l'Encarnació, prohibint-los. Duu la data set de febrer, i mana que tota persona que tingui llibres del *Vell* o del *Nou Testament* en romanç, dintre el termini de vuit dies els faci a mans del bisbe, per tal que siguin cremats. La Constitució de Tarragona, en aquest punt i en els altres (adreçats tots ells a perseguir els heretges albigesos), no és més que un ressò enfeblit de les disposicions del Concili tolosà de l'any 1229.

Catalans o provençals havien d'ésser els textos vulgars de la *Bíblia* que l'any 1233 eren escampats per Catalunya: probablement catalans trets del provençal (1). El cert és que d'un text provençal del XIII segle,—inexacte i perifràstic, «rendez-vous de toutes les interpolations», al qual no costaria de trobar-hi regust càtar tot i que era tret del text llatí comú a França entre els segles IX a XIII,—n'arrenquen uns *Evangelis* catalans que es perpetuen en la nostra literatura fins entrat el XV segle (2).

La prohibició de Jaume I, doncs, no causà tots els efectes que ell volia, i fins podem assegurar que ben d'hora caigué en desús. Allunyat ja el perill de contaminació herètica,

de la casa reial mateixa havia de brollar-ne el corrent més intens de vulgarització bíblica. La *Bíblia* francesa, traduïda a París l'any 1235, comptava ja en la llibreria de l'hereu del *Conqueridor*, el rei Pere el Gran (1285); i aquest text, en 1287, el seu fill Anfós II mana a Jaume de Montjuich tornar-lo de «idioma gallicum in lingua nostra». Tres anys després la traducció estava duent-se a terme (1).

Conservem avui aquesta primera *Bíblia* catalana? Si no volem multiplicar arbitràriament el nombre de traduccions d'una obra tan costosa, bé ens cal afirmar que de la versió Montjuich en tenim bona part. Traduït en el XIII segle d'una versió francesa del *psalterium gallicanum* (2), conservem un *Psaltiri* català en dos manuscrits diferents, un dels quals perpetua també el llibre de *Tobies*; i tenim un *Nou Testament* que, acceptant pels *Evangelis* el text ja conegut, tradueix els altres llibres de la *Bíblia* francesa col·locada amb el text llatino-parisenc contemporani. *Psalteri*, *Tobies*, *Nou Testament*: aquestes són, doncs, per mi, les romanalles de primera la *Bíblia* Montjuich (3).

* * *

Devers l'any 1300 s'intensifica la activitat bíblica. En una carta escrita per Arnau de

(1) F. CARRERAS CANDI. *Primera traducció catalana de la Bíblia* (segle XIII) en la *Revista de Bibliografia Catalana*, IV (1904), pàg. 48.

(2) Dos textos llatins del *Psalteri* es partiren la fama, durant l'edat mitjana tenint tots dos com autor Sant Jeroni. L'un, molt més extès que no pas l'altre, és el *Psalteri* nomenat *gallicà*; el segon es l'anomenat *Psalteri hebraic*, que mai no fou admès en la litúrgia llatina.

(3) Biblioteca Nacional de París ms. franc. 2434 (*Psalteri*), letra s. XIV; ms. esp. 486 (*Nou Testament* i qualques apòcrifs) letra s. XIV; Biblioteca Metropolitana de València (*Psalteri*, *Tobies*) letra segle XV.

(1) És fonamental pels textos llavors coneguts. Samuel BERGER, *Recherches sur les Bibles provençales et catalanes*, en la *Romania*, XIX (1890) pàg. 507.

(2) Breus fragments d'aquests *Evangelis* (començament de Sant Mateu i Sant Joan), en el ms. 7-7-6 de la Colombina de Sevilla.

Vilanova a Jaume II, a nom de Frederic III de Sicília (1309?), exposició dels seus plans de reforma de la cort, li diu parlant de la reina. «La terça cosa de què la enformarets és de què en sa casa no tingue ni sofira que hi sien legits romances e llibres de vanitats mundanes, mas digmenges e festes en hores covinents farà llegir en audiència de ses fiylles et en sa companya *les Escripures*, on la veritat evangelical serà *en romanç* expressada purament et clara, quar allí trobarà pus fins sermons que en altre loc.» A aquesta difusió de la Bíblia com a llibre de lectura per dames i tot, tendeix la Bíblia en forma i llenguatge de noves rimades que l'anònim traductor, potser fra Romeu Sabruguera, adreça a Na Marquesa, filla de Guerau, vescomte de Cabrera i, esposa de Pons Huc comte d'Empúries. En francès aparegué en el segle XIII la traducció rimada de tots els llibres històrics de la Bíblia per Jean Malkaraume, i d'aquesta devia pendre model l'arromançador català. Obra certa de Romeu Sabruguera (1313), és un psaltiri en prosa traduït del llatí *gallicanum* col·lacionat amb una traducció francesa,—o amb la catalana d'En Montjuich, si és que llurs obres no eren paral·leles. (1) L'estil és planer, la traducció cenyida i el llenguatge net de provençalismes.

* * *

Més endavant, en el segle XIV o en el XV va ésser feta una nova edició de la Bíblia Montjuich, que ens ha pervingut sencera. L'antic text català hi és col·lacionat amb un de llatí de la família hispano-llenguodociana; el *Psaltiri* hi ha manuscrits que el col·lacionen amb un text llatí *hebraicum*, i un altre accepta, del psalm XXXIX en avall, la traducció Sabruguera; els *Evangelis*, que comencen seguint el text català tradicional, l'abandonen tot seguit, en el capítol XXIII de Sant Mateu, per empendre'n una traducció literal i exacta (2).

(1) Biblioteca Colombina de Sevilla, ms. 7-7-6 (*Biblia* rimada i *Psalteri* lletra s. XV); Biblioteca Nacional de París ms. franc. 2433 (*Psalteri*) lletra s. XV. J. MIRET I SANS, *Notes biogràfiques d'En Pere Salvatge i Fra Romeu Sabruguera amb mostres de la Bíblia catalana rimada de la XIII^a centuria* (Primer Congrés històric de la Corona d'Aragó, col. I, pàg. 147) publica de la Rimada el començament del *Gènesi* i *Lo libre de Thobies*, del *Psalteri* Sabruguera els psalms 1, 2, 27, 39.

(2) Biblioteca Nacional de París mss. esp. 1, 2, 3 (*Biblia* sencera; *Psalteri* col·leccionat) lletra s. XV: l'any 1906 R. Foulché Deibosc publicà tret d'aquest text el *Cant dels Cants*; Barcelona, Serra i Rusell; Museu Britànic de Londres, ms. 1526 Egerton (*Gènesi a Psalteri*) text col·leccionat, any 1465; Biblioteca Nacional de París ns. esp. 5 (*Gènesi a Psalteri*, on pren el text Sabruguera) any 146r; Biblioteca Nacional de París, ms. esp. 244 (*Psalteri* col·leccionat) lletra segle XVI.

Així quedà constituït un dels textos més importants de la llengua catalana i un sòlid monument de la nostra literatura. Es una obra col·lectiva, de molts homes i de tres segles. No ens revela l'estil de cap escriptor determinat ni pot fixar una data per l'història d'un mot o d'una forma. Com les nostres Seus, obrà anònima de tantes generacions, la Bíblia catalana és la ofrena de la pietat i del treball de tot el nostre poble.

* * *

Aquesta Bíblia, però, riu format per torrents tant diversos, no era per satisfer el gust de tothom: millor devien trobar-se davant ella els llecs que no pas els clergues. Un dels més il·lustres, Fra Bonifaci Ferrer (1355-1417) intentà, ajudant-se d'alguns companys de la Cartoixa de Porta-Coeli, traduir de bell nou i tot d'una la Vulgata llatina; obra que devien dur a terme entre 1396, any que entrà monjo Bonifaci Ferrer, i 1402, any que el nomenaren general de la Cartoixa. El *Psaltiri* (1) amb tota seguretat i molt versemblantment també els *Evangelis* (2) i fragments de *Daniel*, *Macabeus*, *Actes* i *Apocalipsi* (3) és tot ço que de la Bíblia Ferrer ha arribat fins a nosaltres.

* * *

De la Bíblia catalana de Porta-Coeli en tregueren una còpia que obrava en poder del noble cavaller valencià mossèn Berenguer Vives de Boil, la qual «diligentment corregida, vista e regoneguda per lo reverend mestre Jaume Borrell, mestre en sacra theologia, de l'orde de preicadors» fou estampada a València per Lambert Palmart entre el febrer de 1477 i el març de 1478. Magnífica edició, de la qual només que la darrera fulla d'un exemplar (*Apocalipsi*, cap. XX, 8, &.) Ara a la *Hispania Society* de New-York (4), ha pervingut fins a nosaltres. Ultra això, en coneixiem el *Psaltiri* extret a Barcelona en una edició de Nicolau Spindeler, devers 1480.

Aquesta segona edició de la segona Bíblia catalana, eixida a llum sota auspicis tan favorables, fou de ben curta història. I per sem-

(1) Ms. del s. XVI en la Biblioteca Nacional de París, fons esp. 376.

(2) Ms. del s. XV en l'Arxiu del Palau, Barcelona. Publicat per Mn. 5. G. diol, Vich, 1910.

(3) Publicats per Villanueva en l'obra de què ja parlarem: *Dan.* x, 20-XIV, 1; *I Mac.* x, 50-XI, 34; *Act.* XXIII, 26-XXVI, 4; *Apc.* pròleg de St. Jeroni i III, 17-XV, 8.

(4) Konrad HAEBLER, *The Valencian Bible of 1478* (amb reproducció del foli fora text) en la *Revue Hispanique* XXI (1909), 371.

blant esdevingué al *Psaltiri trelladat de llatí en romanç* per Joan Roig de Corella, en l'edició esmenada per Joan Ferrando de Guivàra (Venècia, 1490), contra la qual s'extremaren les rigors de la Inquisició. (1). Llenguatge elegant, tendència a l'hipèrbaton, bufada lírica: individualitzen, com esperar-ho calia, l'obra d'En Corella.

II

(SEGLES XVI, XVII, XVIII)

Destrucció de les Bibles catalanes.—La Inquisició i la Bíblia.—Decret més lliberal de l'Index.

A la riquesa bíblica dels segles XIII, XIV i XV segueix a Catalunya la més absoluta esterilitat en els XVI, XVII i XVIII. A part de les causes generals de decadència que graviten damunt la nostra literatura en aquests tres segles, n'hi ha una d'estruncament, tota particular de les traduccions bíbliques. No és pas la famosa Regla IV promulgada pel Sant Pare Pius IV (1564) després del Concili Tridentí, la qual tanmateix autoritzava en certes condicions la lectura de la Bíblia en vulgar; no és cap disposició de la Seu Romana, és el Sant Ofici de la Inquisició Espanyola qui, després d'expulsats els jueus (1492) persegueix aferrissadament els textos vulgars de la Bíblia. Bon testimoni en tenim a Barcelona. Al *Manual de Novells Ardits* anota com el dissabte dia 4 d'abril de 1498 per manament de l'inquisidor Montemayor «foren cremades en la plaça del Rey de la present ciutat les *Bibles en pla* e altres llibres en pla descendents de la Biblia, los quals llibres foren en grandíssim nombre». Així degué desaparèixer la Bíblia de València, i per si algun exemplar escaducer en romanía l'any 1512 l'*Edicte e provisió contra la herètica e apostòlica pravitat en la ciutat e regne de Valencia*, manà als fidels que delatin:

«Si sabeu que en alguna cosa se sien fets ajusts a fer oració o legir en *Bibles de Romanç* e fent altres cerimònies judayques.»

I tots els *Cartells generals de la Fe* promulgats a Catalunya fins a principis del segle XVIII, diuen semblantment:

Si sabeu que algunes persones tinguen o hajan tingut llibres de la secta de Martí Luter, o d'altres heretges, o lo Alcorà, o *Bibles en romanç*, o altres qualsevols dels llibres reprovats per lo Sant Ofici.»

Que no eren lletra morta aquestes prohibicions ens ho garanteix çò que afirmava Conrad Gesner en 1549: «Lingua cathalonica Biblia olim procasa mox omnia concremata sunt». I encare més que aquestes paraules ens ho garanteixen els fets. De la gran *Bíblia valentina* de 1478 hom n'havia perdut tota memòria, fins que en 1645 en foren descoberts quatre folis; del *Psaltiri* extret d'ella un exemplar tot sol ha arribat fins a nosaltres (avui en la Biblioteca Mazarina de París), i també del *Psaltiri* d'En Roig de Corella n'és únic testimoni l'exemplar que en conserva la Biblioteca Nacional de Madrid.

Pastura de les flames era per destí la nostra Bíblia. Fins un exemplar que, per trobar-se a la Biblioteca Reial de Stokholm, la Inquisició no el podia atènyer, l'any 1697 desaparegué en la gran crema d'aquella Biblioteca.

Quants de documents bíblics, impresos i manuscrits, foren aliment del foc? La irreparable pèrdua que el Sant Ofici causà a les lletres catalanes i a la literatura universal, qui podria ponderar-la?

* * *

El dia 13 de juliol de 1757 la Congregació de l'Index, ampliant molt la Regla IV, dona un Decret que autoritza les versions dels llibres sagrats, mentres siguin «aprovades per la Santa eu o publicades amb notes dels Sants Pares o de catòlics doctes.» Aquest és encara el vigent estat canònic.

El Sant Ofici, però, no es donava molta pressa de seguir les noves orientacions romanes, i fins vint-i-cinc anys més tard no abandona les antigues prohibicions, publicant en 20 de desembre de 1782 un edicte, còpia literal en la seva part dispositiva del Decret de l'Index. Així i tot, seguia la celtibèrica intransigència augurant un mal pervindre a la unitat catòlica si eren complides les disposicions de Roma. Contra aquest partit dels «més papistes que el Papa», hagué d'escriure el seu llibre amplament documentat, el valencià Joaquim Llorenç Villanueva, germà de l'historiador il·lustre (1). I encara el dia 5 de juliol de 1902, a prec de Maties Bertran inquisidor major, l'arquebisbe ordenava que el *Psaltiri* d'En Corella conservat al Tribunal del Sant Ofici fos dut a la Biblioteca de la Universitat de València «a fin de que se conserve fielmente custodiado entre los demás que tienen prohibidos.»

(1) TRAMOYERES BLASCO. *La Biblia valenciana de Bonifacio Ferrer en Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos*, tercera época, año XIII (1909), tomo XXI, p. 240.

(1) *De la lección de la Sagrada Escritura en lenguas vulgares*, por el Dr. D. Joaquín Lorenzo Villanueva, Calificador del Santo Oficio, Capellán doctoral de S. M. en la Real Capilla de la Encarnación. Valencia. 1791.

El primer fruit a Catalunya de la nova llibertat, fou la traducció dels *Salms Penitencials* empresa pel clergue rossellonès Pere Marcè i Sentaló, obra que mereix molt d'elogi, puix donant-se perfecte compte l'autor de l'estat decadent de la nostra llengua, i tot cedint, com diu ell mateix a l'ús i als drets que el poble hi té, la depura tant com li és possible, amb la consulta dels antics diccionaris. Així assoleix d'escriure un català ben superior del que abans del Bisbe Torras era comú en l'església catalana.

Llàstima que per tractar-se d'una versió metrificada—quartetes heptasil·labes, compte italià—abandoni sovint la literalitat per la paràfrasi. De 1806 ençà, diversos indrets de Catalunya repeteixen les edicions d'aquests *Salms penitencials*.

* * *

Del contacte entre els lliberals catalans establerts a Londres durant l'ominós decenni i la Societat Bíblica anglesa, en brollà el projecte de traduir el *Nou Testament* en la nostra llengua. Havia nom Plans el primer encarregat de la tasca, però la mostra que ell ne donà—l'Evangelí de Sant Mateu—no plagué a En Vicents Salvà, assessor en aquest punt de la Societat Bíblica, i ell advocà per tal que fos encomenada la versió a Joaquim Llorens Villanueva, l'antic «calificador del Santo Oficio, capellán doctoral de S. M.», N'Antoni Puig i Blanc, home tan docte com de mal geni i enemic dels valencians, impugnà la manera de fer del canonge Villanueva, i sembla que definitivament dugué a terme la traducció, amb un llenguatge millor que l'època. En Josep Melcior de Prat, apotecari fill de Prats de Rey (1799), qui essent diputat en les Corts de 1822, hagué de refugiar-se a Londres i després al comtat de York, on lligà amistat amb el Rvd. Cheap, pastor anglicà de Knaresborough. Aquesta versió treta «de la vulgata llatina amb presència del text original», fou publicada per primera volta a Londres l'any 1832, poc abans que retornés a Catalunya l'autor, qui ocupà enlairats càrregos polítics i les presidències de Bones Lletres i de l'Econòmica.

Durant molts d'anys les reimpressions dels *Salms* i les reimpressions (Londres, 1835, Barcelona, 1836, Madrid, 1888) del *Nou Testament*—que anunciava al públic *El Consti-*

tional de 24 gener 1841, tot i prohibir-les la R. O. reservada de 30 maig 1838—són les úniques mostres de la activitat bíblica a Catalunya.

* * *

Amb l'entrada del segle actual, un nou moviment es produeix, desinteressat sovint de tot preselitisme i mogut de pruija hebraïtzant o d'anhels de creació literària.

Obra de molt d'esforç, tasca de bon hebraïsta és la traducció dels *Salms de David* (Tarragona, 1901) pel canonge i catedràtic Mn. Tomàs Sucona. Amb ella és la primera vegada que el text hebreu ens arriba sense intermediaris, i és la primera vegada també, del renaixement ençà que un treball bíblic, fet a Catalunya presenta garantia de probitat científica. Literariament, però, és baix el nivell de l'obra.

* * *

Algunes traduccions anònimes—l'estil arcaïtzant de les quals, però, val com una firma—devem a N'Antoni Bulbena e Tusell: *Proverbis de Salomó* (1900), *La Veu del Spos e de la Sposa, Càntic dels Càntics* (1901), *L'Ecclesiastés o lo Prehicator* (1901); a les quals adjuntà—percaçador com és de tota llei d'histories poc edificants onsevulla que es trobin—*Lot e ses filles* (1906). Un any després publicava també *Los Set Psalms penitencials* (1907). Tot i l'afany del traductor en referir-se continuadament a les formes hebraïques si gregues, el text que li serveix de pauta és francès: pel *Càntic*, la versió escenificada de Renan.

* * *

Ben diferent d'aquesta, per l'esperit i per la forma, és una altra versió del *Càntic* concebuda, si no escrita, per Mn. Jacinto Verdguer en el seu viatge a Terra Santa. Fou publicada amb d'altres obres inèdites del poeta per L'Avenç l'any 1907: Versió rimada, treta de la Vulgata, segons el sentit al·legòric, emplot del jardí místic de Castella, on hi plana el record de Sant Joan de la Creu.

* * *

«L'objecte d'aquesta traducció»—la del *Sant Evangelí de Nostre Senyor i els Fets dels Apistols* per Mn. Serra i Esturi (Barcelona, 1912)—diu el Bisbe Torres prolongat-la, «és purament espiritual; no és apologètic, no és un

exercici literari, ni un treball exegetic.» De fet, tradueix en estil planer de prosa acastellanada i amb exacta literalitat la Vulgata llatina.

* * *

Germana d'aquesta obra pel seu disseny, sortida però d'un altre camp de la comunitat cristiana, és la nova traducció empresa per la Societat Bíblica. La antiga d'En Josep Melcior de Prat quedava ja massa endarrerida per l'estat actual de la nostra llengua. La Societat concebí el projecte d'anar publicant una Bíblia catalana espaiadament, cada llibre separat dels altres, i ateses les observacions de la crítica reunir-los tots en un sol volum. La guerra ha ajornat aquesta realització, i per ara només han sortit de les premses l'*Evangelí de Sant Lluc* (1911, 2.ª edició 1916) i l'*Evangelí de Sant Joan* (1914), obra d'un fort prosista català, molt llegendària.

L'hebraïsmes i la dignitat literària convergeixen en les traduccions, acoblades per Carles Riba en un volum, del *Càntic dels Càntics* i el *Llibre de Rut*, (LA REVISTA, 1918). Son tanmateix dos treballs ben diversos. El maridatge patriarcal de Rut i de Boaz traspua en la prosa d'En Riba tota la seva frescor; ell hi domina l'estil desembracament. En el *Càntic* però, s'encongeix: seglar que no vol ésser laic, rebutja les intuïcions tementes les ardideses, i ni tant sols accepta ço que ja és rebut per la crítica ortodoxa. Així, el concepte sovint hi és aspre i l'escenari en resultà confús.

* * *

Totes les versions fins ara reportades de mèrit tan desigual, sembla com si retessin llurs autors: cap no tenia braó d'intentar una traducció sencera de la Bíblia, i és que a cap d'ells no l'animava el desig, triple i únic, d'enriquir la literatura pàtria traduïnt exacte el text hebreu pel guany espiritual del nostre poble.

A vos, Mossén Frederic Clascar dilecte i enyorat, més aprop meu cada dia com més fa que la mort us allunyava, era reservada en el voler de Déu una alta gosadia. Amor de la llengua catalana, la màxima terrenal amor que el vostre cor sentia; aficions d'home de lletres, virtuós de la dificultat vençuda; irònic entusiasme per tota llei de noves des-

cobertes; encesa vocació pel vostre deure sacerdotal: tot s'adeia en fer de vos, amic de l'ànima!, l'arquitecte i el manobre d'una macissa construcció, de la tercera Bíblia catalana, la Bíblia catalana del noucents.

A la vostra ànima de poeta, com a la d'En Mistral, s'imposà tot d'una el prestigi matiner del *Gènesi*, i la sava montanyenca de la vostra corpora robusta exuberava duent al català més pur i més racialment sincer, aquella clariana de la història. El vostre *Gènesi* (Institut, 1915), té el perfum santíssim del conreu que la pluja vivifica, els vostres patriarques són pastors que parlen el llenguatge pireneic. Enfondint en les arrels del poble hebraic arribàreu allà on convergeixen les arrels de tots els pobles, i sabieu trobar-hi les del nostre. Així, engendràreu obra viva, obra d'intuïció, no confegíreu fret arromançament com un gramàtic.

Després us corprenia l'amorosa roentor del *Càntic*. Temps i temps paladej ren, sensual, la plàstica del mot, l'eúritmia de la frase; la versió del petit llibre fou la vostra tasca més de literat. I el breviarí d'amor sortí de les vostres mans, no pas amb la serena nuditat d'estàtua grega—traïció que hauríeu fet al semitisme—sinó amb el febrós desfici que tots els pobles i tots els homes canten i cantaran llur estrofa del cant de l'eterna passió.

I de llavors ençà que us dominava imperatiu el desig de traduir tota la Bíblia. I en poc de temps amuntegàveu *Exode*, *Levític*, *Nombres*, *Deuteronomi*, *Jutges*, *Eclesiasta*, *Psalms*, *Sant Mateu*, *Sant Lluc*...; i la febre de treball se us emportava i la lluita us encenia. No deixàveu la vostra tasca bíblica—enamorat del Crist i de les ànimes com ereu!—que per d'altres publicacions religioses i litúrgiques o l'exercici de caritat apostòlica. Sabieu que la vostra salut no era per tant, i us fixàveu de viure un terme curt... més curt encara us el fixà la Providència. Com a Moisès, us deixà veure i no permeté que atenyésseu la terra cobejada, que era per vos la traducció integral de la Bíblia: *Vidisti eam oculis tuis, et non transibis ad illam*. Damunt la tomba, l'Institut us dreçarà, com monument de glòria i de dolor, una columna amb tota la vostra obra p stuma: columna de fust trencat i sense capitell, columna funerària!

L. NICOLAU D'OLWER

Diada dels morts, 1919.

Poesía

Els nostres quaderns de LA REVISTA, passen amb aquest número, més enllà de la centena de la seva continuïtat.

No d'altra manera millor sabriem comentar la joia de la nostra col·laboració en aquesta obra, que protegint-la amb la sobirania de Shakespeare, nostrat per Mestre Morera i Galicia, i justament amb aquesta lloança de la immortalitat que en el Sonet divuitè és dita amb encoratjadora força.

SHAKESPEARE : SONET XVIII

—Shall I compare thee to a summer's day?

Et podré comparar a un jorn d'estiu?
En tu hi ha més dolcesa i temperança;
vents durs capolen brots del maig joliu,
i el terme de l'estiu rebent s'atansa;

brilla uns cops l'ull del cel massa cremant,
i sovint sa faç d'or resta enfosquida;
i es va l'esclat de la beutat minvant
pel fat o el curs mudable de la vida.

Mes l'etern estiu teu no minvarà,
ni res perdràs de ta beutat present;
ni la mort d'engolir-te es vantarà
quan en versos eterns vagis creixent:

mentre hi vegin els ulls i alendi algú,
viuran aquests i et daran vida a tu.

M. MORERA GALICIA, trad.

ELEGIA DURA

Tu que em deixares l'ànima ferida
sense l'amor i sense l'amistat,
ara no hi trobes el calor beàt
de l'acollida.

Passa el vent foll, i l'ànima roman
nua i serena, que no res l'acora;
cap altra cosa son dolor aixemora
sinó la joia del dolor més gran.

El desamor li és costum,
i es fa més bella com més nua i sola;
cada ferida l'auriola
de llum.

Acotxa el cap al seu damunt. Rebel
la trobaràs. Tu l'has tornada forta:
a cada bes de pietat, cruel,
la filagarsa d'un amor s'emporta.

JOAQUIM FOLGUERA

EL PENDÍS

Jo deia ahir:
ésse' i sentir
fortuna rara.
Per què la gent—rosec mesquí—
no se n'amara
d'ésse' i sentir?
I era per mi
goig pur. Més ara

per un pendís
rodoladís
jo faig ma via.
Un pas amunt i en llisco sis.
Si defallia
per món pendís
tan dret i llis
rodolaria.

Si em vull salvar,
bé cal pujar
sens mirâ enrera.
En l'aire sols puc esguardar,
que en la vorera
l'herba es secà
i es revoltà
sa cabellera.

I els arbres són
d'un son pregon
la immòbil presa:
tot el brancam acota el front,
i gran feresa
dins mi es difon.
Sóc no sé on,
res se'm palesa.

Rê ni ningú
no se m'enduu.
La mà amorosa,
l'esguard serè i el pas segû,
la remorosa
parla d'algú
que al cor tan nu
fos benhorosa,

tot, lentament,
sens frisament,
fuig de ma ruta.
Pel món jo hagués com el morent
l'ànima eixuta,
i aquell frement
deseiximent
que res no immuta!

CLEMENTINA ARDERIU

PESOMBRE

Aquesta pèndola intranquil·la
que va colpint-me el front, com un martell,
ajuda a allunyâ el son de ma pupil·la
i em fa sentir la nit com un anell
que brunz i roda i s'enduu el temps amb ell.

Alta és la nit; però debades
atansaré l'oïda a mon coixí,
que el ritme del meu pols, a sotragades,
ha anat encomanant-li el percu-dir
i és més ple de remors que un corn marí.

Com un cos mort, mirada oberta,
cerco en l'aire la llum que no ve mai,
i, com un vel finíssim, ma faç erta
sent la carícia d'aquest ample espai
amb un xic d'espavent i un xic d'esglai.

Feu la tenebra a mos ulls clara,
O Senyor de la nit i del matí:
—Aquesta part d'espai que omplo jo ara,
quan mori jo, qui la deurà omplir?
Qui sap ja els que l'ompliren ans de mi!—

Ara recordo amb lleu feresa
que en aquest llit, en els mateixos punts
on l'espai embolcalla ma nuèsa,
un jorn hi embolcallà els pares difunts:
ara hi som cara a cara tots tres junts.

Quina dolçor més tebiona
té la carícia dels difunts amats;
quina paor més freda i més pregona
la dels difunts que ens foren ignorats
i ens els sentim estesos pels costats.

Es per això que, al pensar ara
en tants espais com tinc a mon voltant,
resto al meu amb el pare i amb la mare,
quiet com ells, per no topâ amb l'espant
d'un altre mort que el temps ha anat gelant.

Aquesta pèndola intranquil·la
que va colpint-me el front, com un martell,
ajuda a allunyâ el son de ma pupil·la
i em fa sentir la nit com un anell
que brunz i roda i s'enduu el temps amb ell.

VENTURA GASSOL

AMARANTA

Ell sabia els secrets de les mirades.
Estàvem sols en la verdor del parc:
del bes perdut de tantes estimades
tenia als llavis un somriure amarg.

Jo era en el temps que el meu amor floria
i anava com un foll entre la gent,
aleshores la seva companyia
vivía al meu costat pàlidament.

La seva veu aguda, tan precisa,
no era per mi ni gràcia ni redós;
mes aquell jorn, una tristesa grisa
acostava les ànimes dels dos.

El pensament se'ns despullà de roses...
al lluny hi havia un neguitós concert,
i al nostre vol camèlies mig descloses,
i un cant de passarell a dins del verd.

I aleshores vam veure com venia,
i es va aturar quan fou un xic distant:
sobre el seu pit un diamant lluïa,
sota els cabells un ull llampeguejant.

Ell era amic d'aquella dona rara;
va arredossar-se a mi sense dir res;
se li enrogí tímidament la cara.
I ella passà lleugera com un bes.

Jo no volia preguntâ una engruna
de qui fos ella, ni esbrinar-li el com
del seu amor; cap veu inoportuna
pel meu amic. Mes ell va dir-me el nom:

—Es Amaranta—sospirà, atzavara
en un bosc de baladres sangonents!
Amaranta!—I com una fruita rara,
apretava aquest nom entre les dents.

* * *

Corrien les mesades, i era muda
la veu del meu amic, per aclarî
qui fos aquella bella inconneguda
que un jorn vaig veure tan a prop de mi.

Mes una nit en que m'entervolia
la musica i el vi sota la llum,
i privat del bon seny i l'energia
era lligat per cercles de perfum,

entre les pampellugues obirava
a vora meu rient i festejant,
aquella fosca cabellera brava
i aquell mateix esguard llampeguejant.

La meva sang es va aturar captiva;
tot el meu nervi fou desig agut...
Era com una mare-perla viva
la pell mig ofegada pel vellut.

I el trampaleig feu vacil·là els meus passos...
Jo vaig anar vers ella, i de moment,
s'oïren crits, van aturar-me uns braços,
i em feren rodolar covardament.

—Es Amaranta! vaig cridâ, i moria
la meva veu en el xibarri franc;
un mal intens arreu em percutia,
i en els meus ulls hi havia un vel de sang.

I ella fugí serena, inconeguda.
Qui sabia l'enigma del seu cos?
i em tremolava l'ànima perduda,
dins del fum i la música i les flòs...

* * *

El meu amic i jo, en la coma llisa,
caminàvem callats, a sol ponent;
ens acostava una tristesa grisa
encar que fos distint el pensament.

Movia els arbres la ventada forta.
Després d'un gran silenci, ell m'agafà
del braç i digué així:—Amaranta és morta,
ha mort molt lluny de mi, terres enllà!—

Jo no gosava pas mirar la cara
del meu amic, a dins la posta d'or.
Ell restà mut, la seva veu avara
mantenia l'enigma en el meu cor.

I lliure jo de la fredor covarda
que ens sol donâ una mort que no hem sentit,
i del record estrany d'aquella tarda
i del tèrvol record d'aquella nit,

veia a Amaranta tremolosa i pura
guardant tot un batec inconegut,
com la claror rosada poc segura
que's veu sols un instant de quietut,

al caure de la tarda lenta i fina
quan net el front del neguitós afany,
i net el cor de l'amorosa espina,
sentim nostra miseria i nostre engany.

Ella era morta! Quina estranya púa
li va deixâ Amaranta al sentiment?
Perquè l'ànima d'ell sempre tan núa,
ara es velava tan secretament?

Mai jo sabré el misteri d'Amaranta,
ni perquè és rosa quan el dia mor,

ni lo que diu el passarell que canta,
ni perquè sempre és trist el fons del cor!—

I el sol s'anà colgant, un vern lluia
el brancatge revolt sobre el ponent,
i la tímida estrella s'encenia
al cel obscur com un ullet d'argent.

JOSEP MARIA DE SAGARRA

DE L'«ANTÍGONA» DE SÓFOCLES

πολλά τὰ δεινὰ

(Estr. a.)

Moltes coses són admirables,
i cap més admirable del que és l'home.
Ell, fins a més enllà de l'esblanquida
mar alta, amb el llebeig tempestuós
avença, travessant les ones
inflades que entorn li bramulen.
I de les dees la suprema,
la Terra inconsumible, infatigable,
turmenta, en el voltar de les arades,
any per any, regirant-la, amb l'ajut
de la nissaga cavallina.

(Antistr. a.)

Insidiant, l'home s'emmena
el poble dels ocells voleiadissos,
i les estirps de les bèsties salvatges,
i la marina gernació del pèlag,
dins els torterols de la xarxa
que teixia, l'home sagaç.
Ell senyoreja amb sos enginys
la feréstega bèstia muntanyana,
i mena sota el jou que el coll enronda
el cavall de la tossa crinada,
i el brau serradenc, indomable.

(Estr. b.)

L'home aprengué la paraula,
i el pensament, que és com un vent,
i els urcs que governen les viles;
i a defugir els trets al ras
dels glaços de mal habitar-hi
i de les malès pluges,
amb recursos per tot: sense recursos
a ré no s'aventura
del pervenir. De la mort sola
fugida no s'abastarà:
de les malalties difícils,
evasions però ha imaginades.

(Antistr. b.)

Tenint una sàvia indústria
d'art, més enllà de l'esperança,
adés al mal adés al bé
decanta: venerant les lleis
de la terra, i el dret jurat
dels déus, un home ocupa
la cima de la pàtria; sense pàtria
és aquell que s'aferra
al mal, per amor de l'orgull.
Amb mi no tingui una llar
comuna, ni un pensament
igual, aquell que de tal guisa obra.

CARLES RIBA, trad.

SELVATANA AMOR

No ets nada, Amor, d'aquella onada blava
qui d'Afrodita la beutat bressava,
ni de l'escuma, desplegat llençol;
sinó d'un càustic regalim de saba
i d'una ullada capvespral de sol.

Ets la mandròsa boira fonedissa
qui engavanyava l'espigat pollanc.
Com un obac on la bardissa frissa,
la verge acores en tornar de missa,
sol de l'esguard i saba de la sang.

M'esbatanaves del sentit les portes
i em resseguies amb trepig poruc,
o bruna Amor dels boscos i les hortes!,
l'agre portant-me de les vinyes mortes
i la difusa pietat del bruc.

Si de l'enuig ve grossa la riera,
s'estritlla el cel de ton esguard humil,
i en la dolor qui puny i m'esquartera
diria's que la carn es fa subtil
de flamejar sota la cendra austera.

Així, l'Amor, ets tota selvatana:
pigot metòdic, fullaraca blana,
sorruda via, gorgolant fontana,
pinyó mengívol, llaminê esquirol...
I, per damunt de tot, desmai de sol.

GUERAU DE LIOST

EL TENDEROL

La pira de mos dies té una llargor estranya;
em plau, embadalit, d'anà ignorant l'atzar.
Més bell que no un castell al cim d'una muntanya
he alçat un tenderol ran de la mar.

Llibants de poca força i un pal que no s'arrela
té mon mantell, ma casa, mon regi para-sol:
feta a ditades blanques i blaves, duu la vela
un serrell invisible d'oratjol.

El sostre i les parets són de llum: tot l'estatge
és un migdia, fet un pensament suau.
Hi ha una cadira vella de boga per moblatge,
i de dos peus s'ensorra, com qui d'esquena cau.

Jo veig per un forat la mar, tot ella escata.
Jo que m'assec a terra, la mà sobre el genoll.
Si faig un clot—o cerca tresors! o foll pirata!—
hi trobaré curculles i tiges de fonoll!

Si els ulls acluco, juraria, a estones,
que sóc entre calitges al cor del firmament,
i que és a baix que sento la fressa de les ones!
i em miralleja l'ànima igual que el vel roent.

I altres estones penso que só dins una espluga
al fons del mar, dins una verdor plena d'oblit,
i que és a dalt que sento l'aiguatge que es belluga
sobre la quilla inútil i el naufrag adormit.

Mes no: sóc a la terra. La lluïssor marina
m'és al davant; la iola, d'encesa nau, hi lluu.
Dalint-se per dissoldre's a mar, mon cos s'inclina
tot sol. De mica en mica, a més a més, tot nuu.

Adéu, o casa trèmola plantada a la vorera
de mar! Em faras signes igual que una bandera
quan vegi dins de l'aigua translúcida, en repòs,
aquelles serps llumíniques d'una impalpable aixera
que fan esfarrigances de joia en tot el cos.

Mes quan, dins l'aigua, em giro a terra, una gavina
de mon refugi trèmol voleia pel redol.
O si fos el colom d'una Venus marina
que em prometés que al meu retorn el tenderol
ja seria racer d'una esquiva donzella
que, tantost em veiés, amb desordre sobtat
de mon braç gotejant es torcés en l'anella,
revestida només de la púrpura bella
amb què el cos li tenyís el migdia filtrat.

JOSEP CARNER

HOMES

A Francesc Domingo

Vós ens teniu, Senyor, a mi i als altres,
putxinel·lis rebels i divertits.
Comença l'espectacle: Tots nosaltres,
saltadora joguina en vostres dits.

—Ninot, gai parlador, quin bon treball!—
aplaudeixen.

Si els crec, sento allunyant-se
del meu joc Vostra mà.

Cap per avall,
Vós m'heu deixat tot sol amb la lloança.

Espellif vertical que no s'ajusta
sinó al pes mort del cap, i al contrapès
de peus i mans a l'altra part de fusta
com un titella buit, retut pel pes.

Sembla plegat i rígid de l'orgull,
deixat d'oblit, Qui gosarà pensar-hi?
Dels qui em lloaven ningú no em recull,
i llur elogi em feia solitari!

Ara, oblidat, Senyor, la meua vida
es fon dins d'una llàgrima.

Del plor
dolor recobro de la carn sentida
i moviment i esguard. Torno ser jo!

I em preneu Vós; i, generosament,
perquè reprengui el joc del bon titella,
em feu amb un altre home acarament.
La funció, demà, serà més bella!

J. M. LÓPEZ-PICÓ

ELS LLIBRES

*ODISSEA d'Homer. Traducció de
Carles Riba i Bracons.—Editorial Cata-
lana (Biblioteca Literaria).*

* *

Com quan veiem passar una riuada
de gent que va unànim i com amb un
pas mateix, cap a una mateixa fi,
però us salta a l'esquerga una fesomia
o un gest dels que hi van i aleshores
us recordeu que tant mateix hi ha
ànimes singulars, així avança im-
ponent pel mig de la Catalunya espe-
rançada el fet de llenguatge. Mireu
la traducció de la *Encicla de Mossèn
Riber*, i mireu ara la *Odissea* posada
en català per en Riba. Quina unani-
mitat de voler; i no res menys quina
fesomia cada un d'ells dos en vist
l'altre, i cada ànima quina riquesa
diferent en la mateixa aptitud ins-
pirada de no decaure a tra és d'un
llarg poema!

Aquest riu poderós, lluidor de la
nostra literatura renaixent predica
de viu en viu la teoria de l'evolució
senyal de vida de les llengües, i en
un batiçor sublim ens fa entendre de
fresc aquest terme: ànima col·lectiva.

Com pot ser que allà en la ciutat

on són intervinguts els nostres des-
tins, la remor i lugorositat d'aquest
altre riu sota el cel d'Espanya no els
hagi desvetllat, i que encara uns Ca-
tedràtics i uns Alumnes tinguin d'anar
com a captar allà l'ús de la nostra
llengua?

* * *

La vena d'En Riba, la seva sintàxi
plegadissa i múltiple i el seu vocabu-
lari inescotable ens fa pensar (prop
d'Homer no hi desdiuen comparances
així) en la llegendària bóta de Sant
Farriol. Tampoc ell no desdiu mai de
treure's de la volta del cervell el bell
català que es va eixamplant de cap
a cap del llibre, tan nu i tan ple
d'encisos particulars, com la líquida
faixa glatidora i lluminosa de la mar,
aquella mar que a Homer li plau
sovint anomenar-la *e color de vi*.

* * *

En la *Odissea* ens trobem amb esce-
nes descrites d'una manera tan de
carn i tan perdurable que quan el
literat llegidor hi arriba creuríem que

farà per manera i tot de no parar-s'hi
gaire, perquè li sembla que després
en ser a descriure ell un moment
germà d'aquell ja no podrà fer-ho
sinó com ho ha dit Homer, com si la
Odissea fos la mateixa vida que se'ns
imposa aclarida d'un home diví.

Un d'aquests passatges és quan
Ulisses, de tornada a Itaca, el seu fill
Telemac el torna a conèixer i es donen
la benvinguda. També a n'aquest nos-
tre jove homèrida qui ha posat la
seua ànima en la *Odissea*, traduint-la
al català, si avui Homer per un pro-
digi desembarcava a la riba de Bar-
celona, el cercaria i en abraçar-lo,
acostant-li arran de galta la cara
daurada i l'escabellada barba sala-
brosa, ploraria altra vegada de goig
com si abraçés un altre Telemac.

*EL MEU PARE I JO, de J. M.
López Picó. Op. XI. — Barcelona,
MCMXX.*

Amb aquest poema, el nostre líric
ha bastit com un transcendental *pesse-
bre* en la nit del dia de Nadal. Pe-

entremig, com el nimbe inefable que, de criatures, ens transfigurava la matèria del *pessebre*, hi ha la membraça dels morts, la germanor humana en humilitat, l'encaixada de l'expertesa i la calma amb la més dalerosa joventut. Les figures d'aquest *pessebre* transcendent sota els estels, són el poeta mateix, el seu pare, i encara altres éssers evocats, i encara les coses d'alguna manera vivents, com aquell arbre conegut del camí que es fa cada dia: *l'arbre que em diu*. —Adéu—o—Vina,—encoratjant el meu vaivé...

* * *

Cada altra obra d'En Lòpez-Picó és un solc nou que obre el daler i un document del cabal d'imprevist que dins de cada ànima cova; però hi és constant el fet central de la forma, que ressalta en mig de la lírica catalana i que només de mostrar-se remou problemes.

Els uns han classificat En Lòpez-Picó entre aquells poetes en els quals el fenomen poètic es produeix de dins enfora, en els quals la voluntat governa l'emoció i que només diuen ço que ells s'han marcat i amb les paraules que ells es trien. Contràriament, un filòleg i crític del dia ha anomenat En Lòpez-Picó mestre entre els *rapsodes*,—que bé em sembla que és com un parer contrari del que dèiem adés. Qui té raó? El caràcter verbal d'aquest líric en els seus moments més personals d'on li ve: d'una voluntat d'artista i d'estratègic? o d'un arrabassament del seu pensament endut dins el corrent líric que li travessa per l'ànima i al qual ell es lliura, i el fa barbotejar divinament? Aquesta darrera és l'opinió que jo m'he inclinat a fomentar en notes anteriors sobre la seva obra poètica. Però..., es pot definir el motor d'aquesta expressió personal? Podria, ni el mateix poeta, definir-ho i dir-nos: «jo procedeix de tal i tal manera»; A través d'una obra és l'un moment igual a l'altre? Cosa certa és almenys que davant de la força viva de l'obra la crítica es troba una de les arts més contingents.

* * *

Tot sovint, de cap a cap de l'obra d'En Lòpez-Picó ens semblarà que s'està duent a compliment aquest fet interessant: que el poeta, per escalf o per enginy, sobre el geni de la llengua hi imposa el seu propi. Entre altres formes, ampra de tant en tant els verbs amb una llibertat en els temps, que ens ha fet pensar en ço que els erudits ens duen de la llengua hebrea en la qual aquest cas que aquí és un fet de personalitat allí era una característica de la llengua, i que potser és el que en certs fragments de l'Antic Testament massa literalment traduïts fa que tinguem de deturar-nos, colpits d'una energia o d'una gentilosa misteriosa, que l'instint cerebral que ama lo bell no pot desmentir perquè la comprensió no rep sense abans haver volgut entendre.

Mostra, aquestes ratlles quan En Lòpez-Picó evoca aquell bon home sofert:

.....
Però la terra oblides ran del mur;
i el temps que som i el mudament de l'hora
aprens del clap de sol que feia atur
a dalt de la paret; i de la vora
no vols eixir que fossis fora.

Les tres darreres paraules enclouen, demés, una apreciació psicològica ja d'ordre cerebral que transcendent a l'expressió contribueix a fer-ne la novitat i la misteriosa puixança.

I aprop voldriés viure sempre més de la paret que estimes. I *safies*, humil, que encara que plugués té la paret unes falsies que ombrejaren les teves agonies.

I quan en el silenci nocturn del seu passeig sent una remor, també la valor personal donada a les paraules promou el cerebral encís del misteri en aquesta pregunta:

Seria frec del peu,
a contravent, la fibladora espina
d'una remor?... o bé serà la veu
que torna a demanar-me altra vegada:
—Si la pressa no us crida, a on aneu?—

* * *

De vegades, amb la seva lírica poderosa que arriba a commoure la nit com un altre ser humà, En Lòpez-Picó ens dona una sensació de doble horitzó. Vull dir que ço que ens ofereix en tal o qual fragment se'ns afigura com un moment, potser com el terme, d'alguna cosa que ell abans ha pensat a soles sense dir-nos els seus pensaments, i així, nosaltres, no veient els punts de relació restem esbalaïts i voldríem ser el mateix poeta per a tenir el goig complet de ço que ell ens en dona unes xifres emocionades sense dir-nos tot l'anterior procés íntim.

Company de l'arbre veig l'infant
que tusta el cor com una porta,
arreçant-se en el tombant
que fan els anys com una tanca morta.

Ara venia fent l'ullet
i diu:—Sóc jo,—mudant el rostre.
Ara saltava, foc follet,
dient:—Com jo cada desfici vostre.—

Infant innúmer! mon desig!
Quan has tastat mon cor, si et manca
el tust, no amaguis el trepig.
Tusta més fort: salta, si pots, la tanca.

* * *

La intensitat emocionada que glaiteix en aquest llibre es produeix a hores en gran simplicitat. Tota l'esgarrifança voluptuosa, eixamoradora i distensora del pensament que congestionat de desig vol escampar-se com una mar fins a barrejar-se amb l'ample deliqui divinal de la nit, En Lòpez Picó ens l'encomana en aquells moments amb una gran economia d'elements. En l'essència, ço que, nit a través, commou el seu pensament, ho hem sentit tots els qui, joves o homes, hem estimat i patit d'espe-

rit tot deambulant per algun cantó de l'Eixampla barceloní, de tant en tant a frec d'alguna reixa de jardí d'on el llessamí o l'heliotrop embau-ma en el nostre pas, i aixecant els ulls a la foscor senyorial picada d'estels que presidia i emparava la ciutat sense barrejar-s'hi.

Honest raval: jardins i cases baixes;
la plaça de la font com un replà,
i l'ombra i el perfum com dues faixes
del cenyidor del viure ciutadà.

Com dues faixes l'una amb l'altra fosa,
lligam que ens endolceixes el retorn:
flonjor de molsa, aroma de mimosa,
sou guidores com la llum del jorn!

Un arc voltaic glaçat que no il·lumina;
l'eura d'un mur que fa un reflex d'estel;
i al mig de la mimosa desembrina
un ram d'estrelles com desmai del cel.

Intensitat lírica traduint-se en simplicitat d'elements, senzilla i forta com la mateixa nit; igual que en aquesta menció d'escasses sensacions però tan fecundes de nit ciutadana:

Sentim l'esgarrinxada dels tramvies
tal com si una unglà fes sagnà un estel
i en els riells estesos de les vies
veiem opresa la fulgor del cel.

* * *

Que jo ho tingui present, En Lòpez-Picó, en cap altra obra poètica no havia fet parlar els homes amb un seny tant de casa com ara per la veu del pare i de les persones que el pare evoca, i en l'esperit del poeta mateix. Venint molt d'això també, però encara més enlà que això, el llibre té una valor d'evocació notable. Es un horitzó i també és una balconada a un segon horitzó on cada ànima hi retroba visions pròpies.

* * *

Del braç del pare que ha trobat tot
passejant, i ara a punt d'arribar a la
casa on hi ha l'espera viva de la muller,
el poeta resum la tesi del seu poema
amb una serena clara autoritat que
commou:

Homes al pas, inconeguts, s'animen
els anants i vinents, i nostra marxa
(dos homes caminant, cosa tan simple)
es fa com l'epopeia d'una raça.

Mots del meu pare, quina déu tan
rica
d'humanitat segura us acompanya,
que ha pogut assemblar totes les vides
i d'home a home dir:—Es com els
altres!—

I el segon fragment:

Dos mots només, només dues figures:
gojà i patir, quin multiplicament!
Homes iguals, iguals les carnadures
d'herois de la fretura del moment!

Dos fragments que són com claus
de volta del líric bastiment.

El bell crit d'humanitat que fa
aquest poema crec que es sentirà
molt enllà. Esdevé amb ell que ço

que de més espiritual portem dins nostre es sent també pres i caminant del braç del poeta, encara que alguns moments els principis d'aquesta germanor obligadora es tinguin de cercar sota la glatidora corrent de l'expressió genial.

Poema que es veu que ve d'un gran salt al cor d'humanitat. Per això amb ell el passat se'ns refresca, ens curem de l'orgull que ens hagués entelat el Nadal, conciliem les nostres febres amb les vides dels pares, dels avis, dels oncles, dels canuts conciutadans i sentim al pit el gran increment de viure de varies generacions alhora. Els arboraments de les millors hores ciutadanes són en caliu dins d'aquest poema que tant com una joia lírica és un llibre que no temem anomenar de pietat, en el sentit més alt que aquest terme es mereixi.

J. LL.

CAL ESMENTAR

El llibre de Gherardo Marone, *Difesa di Dulcinea* amb els següents capítols prometedors:

Buon senso (idee sulla poesia).—Difesa di Don Chisciotte.—Suikei e la costruzione.—Enrico Pea.—Arturo Onofri e Carlo Linati.—Giovanni Papini.—Ardengo Soffici.—Corrado Govoni.—Giuseppe Ungaretti.—Salvatore Di Giacomo.—Il travaso della poesia.—Alfredo Panzini e Guido da Verona.—Vico e De Sanctis.—Benedetto Croce e un giovane.—La grazia.—Taccuino di Don Chisciotte.—Sommaria bibliografia.

—La traducció francesa del llibre *Santa Catarina de Siena*, per Jeorgensen en el qual trobarem magnífiques lliçons de senyoria en la composició i en el paisatge i el gran encoratjament de la Santa de la voluntat que ens ajudi a vèncer totes les vacil·lacions del deletantisme.

—*Orchestra* de Arturo Onofri, conegut per la seva crítica d'aguda percepció a *La Voce* i per la sensibilitat del seu lirisme.

—El llibre de guerra *Un relève* dels germans Tharaud. Llegint-lo ens és curiós de constatar com de vegades la precisió de la vida i de l'estil semblen irreal. Sobretot en aquest llibre al costat del realisme exasperat d'altres llibres de guerra.

—El llibre de Bertrand Russell: *Roads to Freedom: Socialism, anarchism and syndicalism* en el qual podem admirar, ultra altres excel·lents qualitats de percepció, l'enginyosa combinada saviesa de l'objectivitat amb el joc altern del judici purament anglès i d'una visió personal que s'aguditzava en el darrer capítol.

—Els tres volums de *Pagine Sparse* de Benedetto Croce, recollides per G. Castellano i publicades per Riccardo Ricciardi, editor de Nàpols.

Dels tres volums fariem esment, i amb més detinguda atenció del que reüll les pàgines disperses escrites amb motiu de la guerra. Es un deure assenyalar la noblesa d'aquest llibre fidel a la veritat. I es un goig per nosaltres reproduir la lletra preliminar de B. C. en la qual s'afirma la mateixa norma de prohibit que per damunt de les polèmiques del moment ha protegit la ploma dels companys de LA REVISTA i ha nodrit el nostre criteri més alt que tots els guanys personals i més gens que totes les combinacions exhibicionistes.

Diu aixís el Croce:

«Napoli, 5 dicembre 1918

Carissimo Castellano,

Dopo aver raccolto le mie «pagine sparse» di circa un trentennio intorno a cose letterarie e culturali, voi intendete proseguire la raccolta con quello

che mi è accaduto di scrivere, durante la guerra, sulla guerra.

E superfluo dirvi che ve ne do piena facoltà, e solo vi prego di pubblicare quelle pagine, tutte, anche le più piccole, e integralmente, perché io non provo il bisogno di velare cosa alcuna di quanto scrissi di volta in volta, in modo conforme bensì alle situazioni di fatto, quali a me erano note o quali mi si profilavano, ma con costanza di criteri direttivi. E, d'altronde, non mi piacciono in nessun caso le pubblicazioni mutilate e racconciate *post factum*, necessarie forse talvolta nei «libri diplomatici», ma non lecita a uomini privati.

Potete lasciare da parte solo alcune delle postille più ampie della *Critica*, che hanno carattere prevalentemente filosofico, e relazione solo molto indiretta con la guerra. Quelle postille, con altre che ho scritte e scriverò, comporranno a lor tempo un'altra serie; e intanto chiunque può leggerle nella raccolta della *Critica* che si trova in quasi tutte le biblioteche.

Vostro

BENEDETTO CROCE

—*Evangile de la bonne vie*, llibre optimista d'aquest home de vastes concepcions i de generoses realitzacions que és Alexandre Mercereau.

—*La renovació de la pietat catalana* per Mn. Joan Puntí i Collell.

Llibre ben actual, ben de ple dins el sentit de catalanitat i d'espiritualitat amb què voldríem renovada l'acció catequitzant dels nostres catòlics.

—*Abelard i Eloisa*, poema dramàtic de Manuel Sanyrach, segon d'un cicle de drames de la llum sota l'advocació dels set colors de l'arc de Sant Martí, etc., etc.

LES ARTS PLÀSTIQUES

CONCURS DE PROJECTES DE XALETS A SITGES. (*Galerias Laietanes*, 18 a 31 octubre.)

Els projectes de xalets per a edificar a Terramar enviats al concurs organitzat per la S. A. «Parques y edificaciones», els projectes d'edificis particulars en la mateixa ciutat-jardí, els plànols generals d'urbanització són exposats en públic.

Sobre el concurs organitzat i el Jurat qualificador publicarem unabrevíssima nota en el número darrer de LA REVISTA. Confessem ara que la tria de xalets que ha fet aquest jurat, sense voler-nos ficar en l'ordre d'adjudicació dels premis, ha estat, a judici nostre, molt encertada. La discussió de si és més just que al senyor A se li entreguin 1000 pessetes en comptes

de 800, i al senyor B 400 en lloc de 2000 deu entablar-se en la conversa particular. Protestariem nosaltres indignats que als senyors Carbó i Rigol no se'ls hagués donat premi, per exemple, o sia possibilitat d'execució de llur projecte. Projecte és el d'ells de sobrietat, de joc de masses que'ns encanta; un excés de repetició del motiu ornamental-constructiu no lliga potser gaire amb la pensada, noble, sobria arquitectura. En la planta, el tom que per anar de la cuina al menjador s'ha de fer no és clara solució.

Els senyors Puig-Gairalt i Mirambell presenten un projecte menys decisiu d'encaixament total que el projecte abans citat; la part principal de l'edifici és formada per dos cossos que no s'uneixen amb franquesa: la teulada del cos més petit s'entrega

sota mateix de la cornisa del més alt com si els autors, en dar-se compte que el seguir la teulada del més gran en el petit hauria fet mal efecte, haguessin volgut curar això amb aquest senzill, poc convincent resolt. No podem alabar d'aquest projecte la façana de ponent: la taca d'aquell oval està bé com un motiu de composició «interina», mes no som pas allà ont anem... En la façana de migdia alabem incondicionalment la finesa d'esperit que suposa en son autor aquell ritme de proporcions gairebé imperceptible dels tres portals que donen al terrat.

Són aquests dos projectes els que assenyalen una orientació (dins el present concurs) en la que posem la nostra fe i el nostre entusiasme. Aquesta orientació l'hem vista nèixer emo-

cionats en les aules de la «Escuela Superior de Arquitectura». Aquesta orientació va venir principalment de la «Escola Galí», i alenta avui dia encara D. Francesc d'Asís Galí, fundador i director de l'«Escola Superior dels Bells Oficis», als novells i reposadament arduos arquitectes, als novells i reposadament arduos jardiniers. Els dos projectes són de col·laboració d'un jardiner i un arquitecte —així ho contenen les targes—. Bell seria el jardí —dins una placidessa simètrica— projectat per En Joan Mirambell. Es quasi invisible el jardí—no considerem com a tal els arbres fantasiosos de la perspectiva aquarellada—en el xalet Carbó-Rigol.

El projecte d'En Joan S. Roig és una cosa «enraonada». És límpid de proporcions, és un xic banal i és un xic «parat». Respectem-lo dins la seva manera i critiquem els gerros decoratius que fugen, pel nostre concepte, del conjunt harmoniós. Alabem-ne la planta.

El projecte d'En B. Marín Espinosa i N'Andreu Calzada és petit, reduït, per la riquesa decorativa que oporta, especialment excessiva cap a sa cornisa i la barana del terrat. Ementem amb elogi l'ajustada composició de buits i plens en algunes façanes.

Els projectes d'En Joaquim Manich i En Lluís Corretjer ja són més dins el sistema de rutinaris xalets. En el d'En Manich hi deplorem unes garlandetes raquíques esgrafiades damunt de les finestres i una columna neo-clàssica que serveix d'apoi a una feuladeta, principalment. El d'En Corretjer ens sembla mancat d'esperit.

* * *

Els plànols generals d'urbanització de Terramar són racionals i animats al nostre entendre; els jardins ja construïts un principi de realització esperançador encara; els projectes ja encarregats, originals dels senyors Bassegoda, Martino, Novo, Joan Rubió i altres arquitectes, en general, lamentables; exceptuem, amb certes restriccions, un xalet massa ciutadà del senyor Bassegoda.

CONCURS D'AVANT-PROJECTES D'EDIFICIS PER A LA COLÒNIA-BOSC DE LA CONRERIA DE MONTALEGRE. (Casa Escofet, Ronda Sant Pere, 8, 18 a 31 octubre.)

Com el de Terramar, important, de veritable importància és també aquest concurs. La ciutat-jardí al mar: la ciutat-jardí a la muntanya. Dies de glòria són els presents per l'arquitectura popular de Catalunya tant de temps envilida per arquitectes i contractistes detestables. (Respectant les excepcions...)

Igual batec de joventut que en el concurs de Terramar hi ha en aquest concurs de la Conreria; potser, més agradosa varietat.

De N'Antoni Puig-Gairalt i En Joan Mirambell és una reposada casa de camp, recordança de les nostres masies espaioses, mesurades. Veiem en el projecte al·ludit una façana lateral que és un prodigi d'euritmia però considerem un desacert aquell forat triangular en forma de frontó que, com una

pensada de criatura és interceptat per tres pilastres, i àdhuc els grossos forats que hi ha a planta baixa en la part més enlairada de muntanya.

El projecte dels senyors Carbó i Rigol ens presenta una nova modalitat en la visió de masses d'aquests artistes que han sabut distingir entre una casa a la muntanya, tot austeritat proporcionada i cúbica i una casa a la marina (com la del projecte enviat al concurs de Terramar), rublerta de repòs mediterrani.

Els arquitectes Bergós i Bonet fan, en apariència, molt distinta via. És el geni d'En Gaudí el qui els mou i el qui els guia. Trinen per un sentit de repòs i romanticisme cristià que volen —cosa difícil— agermanar en llur projecte. Surten airoso de llurs recerques per més que l'entusiasme per En Gaudí, sens obtenir les realitzacions portentoses d'aquest mestre, d'una manera innocent es manifesti. Qui no pensa mirant el llur projecte en aquella meravella de distribució, de massa, que és la casa per al senyor Fernández que baix les ordres d'En Gaudí va edificar-se a León? Constatem aquí que aquests dos apreciabilíssims arquitectes, en voler seguir an En Gaudí, ho han fet emparentant-se amb els llurs companys de promoció, amb els arquitectes Puig-Gairals i Carbó; els quals fins hores d'ara no han ingressat a dintre el gaudinisme. Els noms mai inoblidables del pacientíssim Francisco Berenguer (que al cel sigui), de l'audacíssim Josep Maria Pujol (que Déu ens el conservi per molts anys) venen a la memòria de seguida quan de deixebles d'En Gaudí es vol parlar i desmenteixen l'apreciació follera que a En Gaudí ningú pot seguir-lo. Els noms de Joan Bergós i Lluís Bonet són una prova que en Gaudí pot tenir bons deixebles, si bé per lo que fan ara aquests dos joves creiem que el segueixen porugament i apliquen amorosament les teories mes no són inflamats de la inspiració sobirana que és la força d'En Gaudí, i també d'En Pujol, el seu més pur deixeble.

Descobrim-nos per fi davant de quelcom delicadíssim i insòlit que en aquest concurs notable s'hi ha enviat, davant de la caseta intimista de l'arquitecte Marius Gifreda. Aquest Gifreda fa un salt del repòs teòric o del romanticisme gaudinista cap a la sina de la vida humil de la terra catalana. Aquest Gifreda amb sa dolcíssima arquitectura de caient familiar és un assenyat i subtil revolucionari. Els més grans defectes que el projecte d'aquest artista pugui tenir els passarem tots per alt en gràcia a la revolució que ha fet en l'arquitectura; per lo molt sensitiva, de les més desconcertants que, en aquest respecte, en els temps que ara som es pugui realitzar a Catalunya. Quan lluitàvem per a imposar aquest repòs mediterrani que les prèdiques d'En Galí i potser de l'Ors suggerien, quan tantejàvem per a seguir les ensenyances gaudinesques, heu's-aquí que ve un arquitecte senzillíssim i totes aquestes prevencions les venç d'un cop amarant-se del caliu de la família, heu's-aquí que ve En Marius Gifreda i fa una revolució de l'única manera que les revolucions poden fer-se, això és, penetrant en el cor. I crea l'Intimisme.

EL CASTELL DE LA GELTRÚ.— LA COL·LECCIÓ FONT I GUMÀ, per Jeroni Martorell (Conservació i Catalogació de Monuments de l'Institut d'Estudis Catalans. Barcelona, 1919.)

Precedits d'una notícia sobre el Servei de C. i C. de M., adherit a l'I. d'E. C., l'arquitecte que n'és director ja ha publicat dos estudis reunits, l'un sobre el Castell de la Geltrú i l'altre sobre les rajoles valencianes i catalanes de la col·lecció Font i Gumà.

El Castell de la Geltrú és l'únic edifici romànic-gòtic d'importància que hi ha a Vilanova i Geltrú. Per l'estat molt ruïnós en que es trobava van tractar alguns veïns d'enderrocar-lo. No tothom pensava igual. Es defensava en la premsa local la necessitat que el Castell es conservés. Hi hagué llargues discussions. El director de C. de M. I. Jeroni Martorell va intervenir-hi. Va presentar un projecte de reforma a l'Ajuntament de Vilanova que s'aprovà, com provinent de fora, però no podia realitzar-se per manca del diner indispensable. I un vilanoví insigne i apassionat per la seva vila nadiua, don Josep Font i Gumà, va resoldre aquest conflicte d'una manera elegantíssima. Va oferir a la Junta de Museus de Barcelona la seva valuosa col·lecció de rajoles a canvi d'encarregar-se la Junta de les despeses de restauració del Castell, que es destinaria a escola elemental, cedint-se, un cop restaurat, a l'Ajuntament de Vilanova. Avui la restauració és bo i llesta. Felicitem l'il·lustre patrici i l'arquitecte don Jeroni Martorell que també s'ha cuidat força de l'assumpte i ha publicat una monografia descriptiva i històrica del Castell, amb fotografies i dibuixos abundosos. Monografia que amb les «Notes sobre el que es conserva del Castell de la Geltrú», escrites pel mateix senyor Font en la fulla propagandista vilanovina «Escoles Obreres». (Gener, febrer, març, 1919), forma ja una bibliografia ben completa sobre aquest humil i respectable monument.

Una afirmació categòrica del senyor Martorell no la creiem ben exacta. Diu aquest molt distingit company: «Tracten, els historiadors, d'un pretès origen romà de Vilanova. Però on són els testimonis monumentals? «No existeixen». Tots els vilanovins han pogut veure aquella làpida en el portal de l'ermita de Sant Gervasi (a quatre passes de Vilanova) amb la inscripció

EX VOTO
C. CLODIVS
ÆMILIANVS

i els qui són més curiosos saben també que el capitell corinti que és exposat en el Museu Balaguer és provinent de aprop de la dita ermita. El culte conservador d'aquest Museu, don Amador Romani, ens ha facilitat el «Boletín de la Real Academia de la Historia» corresponent al mes de març de 1885 per a il·lustrar-nos sobre aquest particular. En un informe sobre «La costa ilergetica y las thermas de Calafell» que en el «Boletín» s'inserta, el seu autor don Celestí Pujol i Camps cita també els dos objectes artístics de què hem parlat i diu que en el coll d'Aldarró, on l'al·ludit capitell va des-

cobrir-se, «por doquier asoman despojos de época romana: ladrillos, cascotes de argamasa, pedazos de téglas y ánforas, casquillos innumerables de vasos de todo género, vidrios, estucos, pintados, monedas y piedrecillas desprendidas de los mosaicos» i que en el camí de Sant Gervasi «se ven las ruinas de dos grandes hornos y un pavimento de hormigón de 9,40 metros largo y grueso 0,65, que sirve de base a la pared de un bancal, cuya tierra, sobre el suelo edificado, mide un espesor de 1,85 metros.»

En l'estudi sobre la col·lecció Font i Gumà s'hi reproduïxen notables exemplars de distintes èpoques, fixant-se molt especialment amb les d'ornamentació pèrsica i amb la sèrie tan altament decorativa dels animals i figures humanes procedent de Manises, completament distinta d'aquella rajola única, concisament naturalista del cavall de Sant Jaume. Fa notar el senyor Martorell l'interès que té la col·lecció per manifestar el maridatge feliç de l'art aràbic amb l'art gòtic, i remarca el fet molt poc comú de que el senyor Font no ha estat solament col·leccionista sinó també historiador intel·ligent de les rajoles valencianes.

PINTURES I DIBUIXOS DE LLUISA VIDAL. (Saló Parés, 18 octubre a 2 novembre.)

En homenatge a la difunta pintora s'ha reunit al Saló Parés una selecció de la seva obra. Pintures i dibuixos, els exposats, dignes tots ells. Cas únic en la vida barcelonina el de Lluïsa Vidal, el de pintora que viu quan pinta, que fa de sa pintura una prolongació de la seva vida, que tot el que veu ho veu amb ulls de pintora, que l'amiga i el conegut els retrata, e's copia amb evocativa senzilleza. Per ella ja és prou bonic lo que és prou viu; per això la pintora de les galtes alegres infantines és també la pintora de les costums populars, de les professions amb tipus grotescos però mai irreverents... Cas semblant però més honorat al de Lucien Simon, pintor de costums bretones, per una banda; cas semblant però pels barcelonins més corprendor al de Mary

Cassatt, pintora de la vida de família, per un altra. Nosaltres ens hi sentim més bé a davant les pintures de Lluïsa Vidal que a davant les pintures de la impresionista norteamericana, i coneixent la taca ajustada de la gran intimista hi ha un moment en que sentint-nos barcelonins de tot cor preferim el tanteig no reïxit d'aquesta humil barcelonina homenatjada que al garbellar la pintura «fi de siglo» apareixerà gloriosament allunyada dels museus com degué estar en vida allunyada de penyes i capelletes mentres pintava recullidament, i vibrant de joia, igual «com els ocells canten».

PINTURES DE DARIUS VILAS. (Galeries Laietanes, 1 a 14 novembre.)

Un catàleg honest en que es dona importància principal al lloc on es va fer cada pintura, la coneixença antiga que de la persona d'En Vilàs i de son obra tenim, la bona impressió d'aquesta humil—com son autor—exposicioneta ens fa fixar—i delectar—en els paisatges, ens fa fixar—no delectar—en les figures, mestises d'esllangiment anglès prerrafaèlic amb posat i colorins de Maurice Denis... El Vilàs senzill i catòlic no és pas en les pintures murals que li han dat nom i profit aon devem cercar-lo: és en els paisatges petitets al pastell, sentits, ben enfocats, com a fruits espirituals d'un pelegrinatge exposats per son autor en benefici de les ànimes.

J. F. R.

CAL ESMENTAR

Una pressa exhibicionista, que al nostre entendre el perjudica, de Manolo Lagar. (Galeries Laietanes. 3 a 18 octubre.)

—Que mentre els artistes catalans ja s'accontenten en exposar tots sols a Barcelona cad'any per primavera, ens enterem de l'importància més o menys internacional d'exposicions en ciutats espanyoles: comentarem no fa gaire la exposició hispano-francesa de Saragossa; ara sembla que ha sigut un èxit—a judicar per reproduccions escollides—la exposició internacional de Bilbao; anuncia's també una exposició internacional a Salamanca... No ataquem amb això el nostre reglament d'exposicions; demanem solsament

que, dintre d'ell, es treballi per la més educativa internacionalitat.

—Les notícies insertes en la separatista «Quincena Artística» de *La Vanguardia* del 21 d'octubre sobre la creació d'un Museu Provincial a Badajoz, les reformes dels Museus del Prado i d'Art Modern de Madrid, un pintor de Villacarrillo que «té l'ànima i el temperament d'un primitiu del segle XIII» i altres acontèiments artístics de fora Catalunya. Les reformes del Museu d'Art Modern són comentades per Enrique Vaquer; mira aquest senyor d'elogiar a l'escultor Benlliure que les ha dut a terme; no s'hi acontenta, però, el comentarista amb el resultat que s'ha obtingut. I nosaltres tampoc; entre altres coses: com és possible mirar amb atenció aquella sèrie innumerable de quadros diminuts de Carlos Haes, pintor que, d'estar representat, amb dos obres bastaria? Es difícil, segons sovint pot veure's, la creació seriada, intel·ligent d'un museu contemporani.

—El decret del Ministeri d'Instrucció Pública i Belles Arts de l'Estat Espanyol, del qual traduí tres importants articles:

«Art. 1.er Es crea el càrrec de delegat regi provincial de Belles Arts.

Art. 2.on es funcions seràn:

Primera.—Realitzar els treballs necessaris per a la formació de l'inventari artístic de sa província.

Segona.—Portar a cap totes les investigacions que sien necessaries per a que arribin a son coneixement els deterioraments, males restauracions, enagenació i exportació de que puguin ser objecte les obres d'art. Un cop conegut ho posaràn en coneixement de la Direcció general de Belles Arts.

Tercera.—Procurar per tots els mitjans possibles el conreu de l'esperit artístic i manifestació de cultura en tots els ciutadans, provocant visibles col·lectives, publicant articles en la premsa, etc., etc.

Art. 3.er Els inventaris deuràn ser el més complet possible, no limitant-se als monuments, sinó també als quadros, escultures, talles, obres i manuscrits, restes prehistòrics i totes aquelles manifestacions artístiques que existeixin en sa localitat i en els edificis de l'Estat, corporacions i particulars.»

Més endavant es diu que l'exercici del càrrec «serà completament gratuït».—J. F. R.

LES REVISTES

JOAN PALAU I VERA

Diem per honrar la seva recordança: Admirable Catalunya que infantès homes treballadors, creadors ells mateixos de llurs instruments de treball!

Admirable Catalunya que si perds els teus homes i el nom dels teus homes, sabs retenir el guany multiplicat de llur instrument de treball!

FREDERIC RAHOLA

A punt de partir, que ja no el veurem mai més, encara ens demana si podia servir-nos.

Cor generós, amic que desseguida te faràs amic llà de llà, a l'altra banda:

Nosaltres si gosessim et diríem:—No ens escriuries, amb la teva ampla simpatia esponjosa un article que ens fes guanyar el joíós mercat del cel?

EL CAMI DEL MON

Traduíem el primer paragraf del número I de *United India*, de bella concordança amb els sentiments i les aspiracions de Catalunya:

«La Bandera aixecada per *United India* pot fer-nos sabedors d'una cosa i és que en el cor de tot veritable indu hi ha gravat un ideal: la llibertat de la Índia. Uns anomenen aquesta lli-

bertat, Govern propi; altres, Govern responsable, i uns tercers, preferint dos sílabes a quatre o ser, diuen elegantment, *Home Rule* (Autonomia). El Congrés la considera baix la primera denominació; el Gabinet britànic la segona, i els aliats la tercera. Tot, no obstant, significa una sola cosa: que la Índia haurà d'ésser una Nació lliure, igual en dignitat i poder que les altres Nacions independents que componen la República sota la Corona del Rei Jordi V; una República d'Estats que, governant-se ells mateixos, es trobin enllaçats i formin una gran Unió. Demés, no és una joia per nosaltres l'esperar indefinidament nostre llibertat en aquests dies de ràpida transició quan el Vell Món s'enfonça davant nostre i sentim el gran anhèl de formar part del Nou, d'ésser obrers en sa nova construcció. No és una falaguera esperança el romandre com un disforme pedaç del Vell Món unit al Nou, una Anacrònica Autocràcia en mig de les Democràcies lliures. Nostre pau per a restringir el Govern propi ha d'ésser raonablement curta; això és degut perquè nosaltres reconeixem en el projecte de llei de les reformes de la Índia un pas per la pau que desitgem assolir confiant en nostre propi poder per fer-la extensiva o limitar-la i arribar a la fi durant un curt o llarg temps per nostres propis esforços. Aquest sentiment és necessari per nostres antagonistes o tímids amics. Hi ha dos camins per passar de la Autocràcia a la Democràcia: la Reforma i la Revolució. Deliberadament, nosaltres hem escollit la Reforma.

M. S.

RECONSTRUCCIO

Esmentem el manifest-programa de «Reconstrucció» signat en nom dels catòlics nordamericans pels bisbes de Rockford, Toledo, Tagasta i Charleston, que ha traduït i presentat al públic europeu *La documentation catholique* en son número de 11 octubre prop-passat. Una recapitulació objectiva dels fets de la guerra que fan necessària la tasca de reconstrucció hi és donada, i en extracte són reproduïts els projectes de reforma que proposen les federacions del treball de California, Ohio i Chicago, les dels patrons quakers anglesos, les dels nordamericans, la de la Conferència interconfessional d'Unions Socials angleses i el programa que Compère-Morel, redactà en nom de 40 diputats socialistes de dreta francesos.

Certament el problema americà no és tant agut com el d'Europa. Ni el pensament ni la vida han tingut allí el canvi fortíssim que en l'antic continent. Ni els homes ni els governs s'han vist forçats a tan radicals modificacions com entre nosaltres i les riqueses immenses de la gran Confederació faciliten la tasca en termes que les organitzacions d'allí no demanen un programa tan radical com el que en nom del Labour Party redacta Sidney Debb. Mides importants respecte a cost de vida, salaris, treball femení, habitació obrera, assegurances, formació professional, direcció de les indústries, etc., són envisatjades. Però

el que ens sembla capital d'aquest programa és, la reforma moral, en que aquella reforma política ha de fonamentar-se i que són condició d'èxit de tot canvi. «Ni les reformes moderades que preconitzem ni cap programa de millora no és possible—diuen els bisbes americans—si hom no reforma l'esperit de capitalistes i de treballadors... Cal que l'obrer se convensi de que sa situació no millorarà mai sinó renuncia a sa pretensió d'obtenir una retribució màxima per un treball mínim. El capitalista de son costat, ha de pendre una nova quisa de mirar les coses; cal ensenyar-li aquesta veritat llarg temps oblidada: que la riquesa és un mandat i que la fretura del guany sola no justifica mai la creació d'un negoci que hi ha guanys honestos, preus honestos, un interès honest».

LES ARTISANS DES JOURS NOUVEAUX

Un altre manifest. Una altra possibilitat de la qual els francesos volen ésser els primers obiradors i els primers experimentadors.

Del manifest, copiem l'afirmació inicial i el preg que clou les paraules d'aquest estol d'escriptors entre els quals figuren Charles Brun, Ph. Lebesque, O. Uzanne, E. Schure, P. Reboux, etc., que ha estat comentat a *Lletres i llibres* per el nostre amic J. Estelric.

«La intel·ligència francesa no és la dot d'una colla de teòrics. No hi ha professionals de la intel·ligència. La intel·ligència francesa és una riquesa de tot el poble de França.

Es galesa; ha begut a la generosa déu cèltica, s'és banyada en el gran riu de la civilització llatina; és àgi i brillant—però també robusta grave—; audaciosa i ardent—però també anàtica i mesurada.—Posseeix sense esforç la qualitat pròpia de la intel·ligència: comprèn.

Es deprimir-la, servir-la dins la vasa, àdhuc esplèndida, d'això que fou, per comptes d'encaminar-la cap a les fèrtils extensions del què serà.

Però la comprometen si la porten per aventures especulatives, on la utopia esdevé desequilibri del sentiment exacerbant fins a la història. La intel·ligència francesa és la de Colbert i de Montesquieu, de Descartes i de Voltaire, de Pasteur i de Renan, de Claude-Bernard i de Proudhon, de Lamartine i de Jaurès, de Foch i del senzill suboficial territorial que, col·locat, ahir, per atzar de la lluita, al davant d'unes tropes vacil·lants, ha vist, comprès, decidit i reeixit en una ràpida síntesi.

Si aspira a comprendre cada dia millor, si és apta per descobrir, amb una ràpida penetració, això que altres intel·ligències no copsaran sinó, molt més tard, amb gran reforç de raonaments; si està a l'avantguarda del coneixement humà, no es troba, per altre costat, meravellosament armada de la facultat del ritme que apaivaga els excessos i ordena les passions quan hi ha ruptura d'equilibri entre les pretensions de les idees i la vida real?

Per això, en l'hora de tràgiques incertituds que justifiquen la present

angúnia, nosaltres fem aquesta crida a la intel·ligència francesa.

Contemplem avui una disbauza sense fre, un malgastament de les primeres matèries i àdhuc de les intel·ligències, una confusió de dolors: el desordre.

I diem a la intel·ligència: «Tu coneixes la valor dels plans i l'ordre de les valors. Tu coneixes l'art de la sintaxi i de la composició. Has de tornar obra vivent una sintaxi i una composició socials. Realitza aquesta obra.»

Ens planyem, en les nostres escoles, —primàries, secundàries, superiors, industrials o comercials—d'una logomàquia estèril i d'una mescladissa de teories que embaracen els esperits i descuiden el caràcter.

I diem a l'intel·lectual: «Tu observes la vida. Tu la penetres. Del teu lloc estant, vas coneixent les relacions de l'home i la vida. Fes-nos homes ben condicionats per a la vida, rics de musculatura i de caràcter. Ensenya els drets, però també els deures, per a la laboriosa emulació d'una comunitat de llibertats. Així, prepararàs l'organització de la veritable República: aquella en què el govern dels partits serà substituït pel govern de la nació. Realitza aquesta obra.»

Patim una pertorbació, que a tots perjudica, causada per la incoherència de les aspiracions i l'antagonisme apassionat de les forces cercadores d'una llei d'estabilització.

I diem a l'intel·lectual: «Tu has estudiat les lleis del passat. Tu saps les errors que contenen. Tu has dut la teba investigació enllà del moment actual. Perquè si no has meditat, no ets sinó un oportunista a sou d'un caprici. Tu has comprès la psicologia dels homes i les condicions essencials de llur vida en societat. Tu has copsat la fragilitat de llur individualisme i la perillosa pobresa de llurs hostilitats individuals en l'obligació social. Guia'ls cap a la col·laboració equitativa, indispensable i fecunda. Realitza aquesta obra.»

Vet-nos aquí col·locats, per a viure o morir, davant aquest manament: donar molt a les altres nacions i rebre'n molt, col·laborar universalment—o caure en la fallida, o lliscar cap a l'abim d'una guerra nova.

I diem a l'intel·lectual: «Tu esguardes enllà de les fronteres. Tu llegeixes, tu aprèn, tu saps. Tu compares i aprecies. Mostra al teu país els canvis necessaris que asseguraran l'ordre novell del món.

I, perquè l'intel·lectual realitza aquestes obres en una plenitud de força i de veritat, nosaltres li diem: Sies home de la teva raça, en treballar per a enriquir-la amb les riqueses de les altres races.

Demaneu a l'escriptor i a l'artista que no cometi, en els nostres temps novells, l'error de treballar desdenyosament al marge de les activitats laborioses de la ciutat.

L'artista és un artisa entre els artisans: col·labora a la vida de la ciutat. L'art no és una anomalia dins la ciutat, sinó una necessitat superior de la ciutat. Tenir-lo per luxe de dilettante, és disminuir les forces vives d'una nació, perquè l'art és part activa de la vida moderna, que vol

ésser completa, i perquè té alta utilitat moral i paper econòmic dins la situació i la influència de la pàtria, en proposar els seus canvis sobre els mercats del món.

L'artista i l'escriptor donen obres. Llurs obres resulten actes, quan són pures i belles. Si no s'esdevinguessin aquests actes, mancarien a les civilitzacions un fogar de beutat i de puresa i no podrien ésser grans ni durables.

Per això tots els homes d'una nació han de comprendre la valor i el benefici reals del nodriment espiritual que l'artista i l'escriptor han inventat per a ells, si l'home, en ells, s'allibera de la bèstia.

Per això, en la societat, justícia ha d'ésser donada a la tasca de l'escriptor i de l'artista.

Per això nosaltres concebem lògicament que l'artista, l'escriptor, l'intel·lectual també s'apleguin en corporacions; federin llurs forces i llurs drets per a treballar més útilment i viure millor dins de comunitat.

CAL ESMENTAR

L'interès amb què és seguit a Londres el curs de la Doctora Montessori. Els darrers suplementos pedagògics de *The Times*, per exemple, s'ocupen amb gran extensió del mètode. Els periòdics anglesos remarquen l'importància del mètode Montessori que s'aplica avui principalment a Itàlia, Estats Units, Catalunya, on el govern Català, diuen amb elogi, ha creat un Institut per a que la Directora pugui continuar les seves investigacions, i Anglaterra on la seva aplicació es generalitza cada cop més i s'espera que un notable impuls en aquesta difusió serà la conseqüència immediata del curs que s'està donant.

—La desvetllada i aguda intenció dels comentaris del P. Evangelista de Montagut a la moderna producció literària catalana en els darrers números de la revista d'Estudis Franciscans.

—Que la excel·lent revista anglesa *The Athenaeum* dirigida per una de les més fines mentalitats modernes ha començat dins la secció *Foreign Literature*, una sèrie d'estudis de literatura

catalana que completa les notes crítiques amb que reiteradament ha comentat llibres de Josep Carner, J. M. López-Picó, Joaquim Folguera, Carles Riba, Alexandre Plana, L. Nicolau d'Olwer, J. M. de Sagarra, etc., i les publicacions i iniciatives de LA REVISTA.

—L'amable ironia del mur cridaner que ha acompanyat enguany el nostre trasbals, dels primers dies de novembre fent-nos llegidors els cartells de don Juan Tenorio al costat dels de Mr. Jean Richepin que s'ha dignat visitar-nos personalment.

No es pot negar que per un acadèmic és allò que es diu una bona premsa.

—El sentit humorístic i contradictori amb que la nova revista catalana *Polimnia* fa afirmació d'optimisme.

Els mots d'afecte que dedica En Joan Arús al llibre *Les joventuts catalanes*, de Jaume Bofill i Matas editat per LA REVISTA.

La recordança gloriosa de Joaquim Folguera en aquest primer número.

—El catàleg de la Exposició dels artistes yugoeslaus, celebrada a París sota el Patronatge de la Municipalitat parisenca.

Acompanyen el catàleg un prefaci de André Michel i nombre selecte de reproduccions de les obres principals entre les quals culminen les de Ivan Mestrovic.

En el text preliminar llegim uns mots finals que diuen: «Els representants del poble yugoeslau, els seus artistes, els seus escriptors, els seus professors venen per dir-nos: Per expandir-nos ens cal estar units no sols en esperit i en sofriment sinó en estat organitzat».

Nosaltres pensem: Altres pobles clamen amb la mateixa veu; quant arribarà la seva hora?

—L'equivoc, del que tenim experiències peninsulars, continentals i ultramarines, amb que alguns dels nostres homes representatius es presenten, a pretext de missions científiques, mig enlluernats per l'afalac oficial mig obligats per llur significació nacionalista que contrasta amb la falaguera governamental.

Invoquem una vegada més per defensar-nos d'aquestes amargors el Patronatge immortal d'En Prat de la Riba.

I, dins d'aquest tema, elogiem les reserves patriòtiques i la fermesa d'ideal que *Ressorgiment* de Buenos Aires oposa al discurs del doctor Pi Suñer pronunciat en el dinar amb que l'obsequiaren els catalans d'aquella capital el dia 7 de setembre.

La ponència d'En Joan Delclòs referent a l'idioma escolar, presentada a l'Assemblea de mestres oficials de Catalunya que es celebri el passat juliol a Tarragona, reproduïda en el darrer número del Butlletí de l'A. Protectora de l'Ensenyança Catalana.

—*La eternitat de la paraula*, poema de Carles Riba en el número 5 de l'*Instant*. En el mateix número un article de Lluís Nicolau d'Olwer comentant la traducció catalana de La Odissea.

—*Esplai*, primer número d'una revista literària de modest i coratjós abast, en el qual s'enalteix el mestratge juvenívole de Joaquim Folguera.

—La versió francesa de l'article de Marià Manent comentant la música interior del lirisme de Joaquim Folguera, que publicà LA REVISTA, ampliada amb nous comentaris en el darrer número de *Hispania*.

—La versió catalana de la Comemoració dels fidels difunts del llibre *Corona anni benignitatis Domini*, de Paul Claudel, signada per Marian Manent en el darrer número de la revista *Vida cristiana*.

—El primer número de *La revue de l'époque* (París, 3, Avenue de La Bourdonnais), amb una secció de lletres catalanes encomanada al poeta J. Pérez-Jorba, el nostre bon amic.

—Els fragments cabdals del text i els comentaris de la revista *Ideas* de Buenos Aires (agost de 1919) al manifest de la Federació Universitària d'aquella capital.

—El primer número i el programa de la revista castellana *Voluntad* que afirma la seva certesa d'esdevenir una hermosa publicació. Comentari: ¡Ay infeliz de la que nace hermosa!

—Les revistes portugueses *A aguia*, *Atlántida*, *Terra Portuguesa* de sòlida reputació i les noves publicacions: *Pela Grei* i *Revista de Portugal*, de Lisboa i *O Instituto*, de Coimbra.

Novament ha deturat l'aparició de LA REVISTA, una general estagnació de la vida ciutadana nascuda del xoc de contraposats interessos, filla de la discòrdia en les relacions del treball. Gairebé no sabríem comentar-la. Té la REVISTA com alt honor una doble representació. Imagina d'una banda ésser el ressò de la més aguda consciència de la catalanitat i d'altre no ésser tancada per a res que signifiqui intel·ligència cap altra afirmació que la d'aquestes dues valor no l'interessa. Deplorem, doncs, que d'aquest conflicte en fos lluny la intel·ligència (la virtut de la intel·ligència i la força social que representen els que de la intel·ligència fan professió). i reiterem la nostra fe nacionalista que algú comença ja a creure morta pel fet que altres conflictes peremptoris hagin guanyat l'atenció pública. No! Sigui la que sigui la futura estructura social, no serà més que el motllo de les essències nacionals.

Aquest número ha estat passat per la censura

J. M. LOPEZ-PICÓ

EL MEU PARE I JO

Poesies, op. XI

Preu: 3 Pessetes

J. FARRAN I MAYORAL

DIALEGS DELS DÉUS DE LLUCIA DE SAMOSATA

Publicacions de LA REVISTA
Vol. 32

Preu: 3 Pessetes

JOAQUIM FOLGUERA

Les noves valors de la poesia catalana

Publicacions de LA REVISTA
Vol. 33

Preu: 3 Pessetes

TINTORERIA I APRESTOS

PLA PANADÉS I ROTIER

Sant Joan de Malta, 62

Telèfon 419

S. M.

P. M. BORDOY-TORRENTS

ELS POBLES D'ORIENT

Publicacions de LA REVISTA
Vol. 31

Preu: 5 Pessetes

LLIBRERIA GENERAL DELS

SALVAT-PAPASSEIT

Corts Catalanes, 613. - Telèfon 4902

Publicacions de LA REVISTA i *l'Institut d'Estudis Catalans*. — Premsa d'Art d'avantguarda. — Dipòsit general de la biblioteca «Editorial Minerva». — Administració de llibres i revistes de la jova producció catalana. — Informació literària. Bibliografia. — Sotscripcions.

JOIERIA, ARGENTERIA
I ESMALTS D'ART

DE

RAMON SUNYER

Corts Catalanes, 643.-BARCELONA

J. SALVAT-PAPASSEIT

Poemes en Ondes Hertzianes

Primer volum de les edicions «Mar Vella»
amb 5 dibuixos de J. Torres-Garcia

Preu: 2 Pessetes

Publicacions de LA REVISTA

Administració: Corts Catalanes, 613, baixos - Barcelona

Darrers llibres publicats

DIETARI ESPIRITUAL, de J. M. López-Picó

LES JOVENTUTS CATALANES, de J. Bofill i Matas.

ELS POBLES D'ORIENT, de P. M. Bordoy Torrents.

DIALEGS DELS DEUS, de Lluçia de Samosata. Trad. directa de J. Farran i Mayoral.

LES NOVES VALORS DE LA POESIA CATALANA, per Joaquim Folguera

BIBLIOTECA DE LIRICS MUNDIALS: SONETS I ODES, de John Keats,
Traducció de Marià Manent

BIBLIOTECA D'ESCRITS POLÍTICS: LA PRIMERA VICTORIA DEL CATALANISME, de Narcís Verdaguer i Callís

A punt de sortir

AMIEL, de Salvador Albert.

LES FLORS DEL MAL, de Baudelaire, trad. de Joan Capdevila Rovira.

BIBLIOTECA DE LIRICS MUNDIALS, Vol. V

POESIES, de Joaquim Folguera

En preparació

PROSES, FRAGMENTS i TRADUCCIONS, de Joaquim Folguera. — **LLETRES A UNA AMIGA ESTRANJERA**, de J. Farrán i Mayoral. — **LA NAU**, Poesies de Ventura Gassol. — **EPIGRAMES**, de Pere Benavent. — **9 CONTES**, de Josep Pla.

ALTRES LLIBRES de Trinitat Catasús, J. Millàs - Raurell, Gabriel Alomar, J. M. Junoy, J. Creixell, J. Estelrich, Clementina Arderiu, J. Llorens Artigas, Ramón Rucabado, Carles Riba, Joan Puig i Ferrater, Manuel Reventós, M. Vidal i Guardiola, etc.